contemplationem. *Omnia opera noſtra operatur in nobis* A *Dominus*, præſertim, quæ vocantur *gratia opera*, quæ ipſius ſunt potius, quam noſtra, quia *operatur in nobis velle, & perficere* a: & tamen noſtra, quia libere à nobis facta, ut Rickelius notat; & quia ut Baſilius, ac Theodoretus, noſtrorum eſt juſtitiæ emolumentum; quum Deus cooperetur quidem ſed fructum metat, qui ſeminat, ille nulla re opus habeat, hominum autem felicitate gaudeat.

a Phil. 2.13. Opera quæ in nobis operantur quare noſtra dicantur.

Et opus manuum noſtrarum dirige.) Hieron. (*confirma*) De re dictum ſatis, & quod Hebraicè *opus* numeri ſingularis eſt utrobique: quamvis Chaldaicè, in utroque membro ſit pluralis. In Romano Pſalterio & Æthiopico deſiderantur hæc omnia verba; & omittuntur à Caſſiodoro. Auguſtinus monet, quod uſque ad verba præcedentis membri, multi codices pſalmum iſtum habebant, ſed in nonnullis lecta hæc alia; diligentes autem & illis prænotaſſe ſtellam, quam aſteriſcum vocant, quo ſignificari ſolerent ea, quæ in Hebræo, vel alii interpretibus Græcis reperiuntur; in ſeptuaginta vero interpretatione non ſunt. Quod attinet ad Enarratores Græcos, Apollinarius, Baſilius, Theodoretus B videntur non legiſſe, legerunt autem Nyſſenus b, Euthymius, Nicephorus. In Vaticano Græco codice prætermiſſa ſunt; in vetuſtioribus Latinis aſteriſco, Auguſtinus dixit, nota. Quod ſuſpicatur Agellius putaſſe LXX. in Hebreo repetita hæc verba, ut illi ſolent in fine librorum ultimam ſententiam repetere, non ſatis æquidem intelligo. Nam quid LXX. repetierint in fine librorum, non expreſſum in textu Hebræo, non dum deprehendi.

b Tr. in pſ. 1ap. 7.

PSALMUS
NONAGESIMUS.

Laus Cantici David.

Qui habitat in adjutorio Altiſſimi, in protectione Dei cœli commorabitur.
2 Dicet Domino: ſuſceptor meus es tu, & refu- C
gium meum: Deus meus ſperabo in eum.
3 Quoniam ipſe liberavit me de laqueo venantium, & à verbo aſpero.
4 Scapulis ſuis obumbrabit tibi: & ſub pennis ejus ſperabis;
5 Scuto circumdabit te veritas ejus: non timebis à timore nocturno.
6 A ſagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incurſu, & dæmonio meridiano.
7 Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis: ad te autem non appropinquabit.
8 Verumtamen oculis tuis conſiderabis: & retributionem peccatorum videbis. D
9 Quoniam tu es Domine ſpes mea: Altiſſimum poſuiſti refugium tuum.
10 Non accedet ad te malum: & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.
11 Quoniam Angelis ſuis mandavit de te: ut cuſtodiant te in omnibus viis tuis.
12 In manibus portabunt te: ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.
13 Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis: & conculcabis leonem & draconem.
14 Quoniam in me ſperavit, liberabo eum, protegam eum, quoniam cognovit nomen meum.
15 Clamabit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipſo ſum in tribulatione: eripiam eum & glorificabo eum.
16 Longitudine dierum replebo eum: & oſtendam illi ſalutare meum.

Titulus, & Argumentum.

Laus Cantici David.

Titulus pſ.

IN pſalmi 75. titulo laus ſive laudes & canticum conjunguntur, ubi declaravimus quæ ſit laus cantici. Agellius memoriæ lapſu pſal. cantici in omnibus, tum latinis, tum Græcis codicibus extare dixit, quum ſit αἶνος ᾠδῆς τῷ Δαυίδ *laus cantici David*, ſeu *Davidi*. Additur in bibliis Regiis, & Complutenſibus, aliiſque Græcè ἀνεπίγραφος παρ' ἑβραίοις. *Sine titulo apud Hebræos*. Monet hoc ipſum Baſilius, Theodoretus, Euthymius, quod ſcilicet careat pſalmus iſte titulo. Anonymus autem Græcus ab Agellio citatus recipi vult præſentem inſcriptionem à LXX. poſitam, qui διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους συμφωνίας *per mutuum conſenſum*, nempè in transferenda ſcriptura declarant ſe habuiſſe Spiritus Sancti χορηγίαν *ductum & ſubminiſtrationem*. Apollinarius etiam videtur titulum recipere.

αἶνον ἀγακλῄεντα μέγας Δαυίδος ἔμελψε.
Laudem nobilem magnus David cecinit.

Ubi præterea illum ſatis perſpicuè pſalmi Auctorem facit: quam ſæpè ſignificavi de omnibus pſal. mihi videri probabiliorem ſententiam; in præcedente autem pſal. rejeci, qui dicerent illum, huncque cum ſequentibus ad centeſimum uſq; numero undecim, qui nullum gerunt in titulo nomen Auctoris, à Moyſe ideò editos, quod quicumq; ve inceps pſal. diſponuntur abſq; nomine, ad eum pertinere cenſendi ſint, cujus nomine præcedens notatur. Fallit regula ut alibi demonſtravi, & ex ipſiſmet Hebr. qui eam tradunt, aliqui, pſ. 94. Auctorem Adamum affirmant, etiamſi careat Auctoris nomine. Paraph. quamvis textum ſecutus Hebr. titulum prætermiſerit, in verſ. 2. Davidem ipſum nominatim loquentem inducit. Sed relege præterea quæ univerſe dicta ſunt in præfatione de pſal. anapigraphis, ac ſine titulo. Illa ratio pſal. noſtro convenit, ut qui titulum non habent, maximè commune contineant, & pertinens ad omnes, argumentum, vel in iis Deus ipſe magis intelligatur loqui.

Regula Hebræorum de pſalmis anepigraphis reiicitur.

Argumentum eſt, eum qui ſperet in Domino, ac omnem in eo fiduciam collocet, ab omni tutum malo fore, C vel ab illo liberandum: quod ipſiuſmet Dei verbis, atq; pollicitatione Pſaltes confirmat. Si te, inquit Athanaſ. Marcellino, ceteroſq; confirmare ſtudeas ad pietatem; & quod ſpes in Deum ponenda ſit, & intrepidum animum reddat laudabis Deum recitatione nonageſimi pſ. Tam aptè deſcribitur in hoc pſ. Dei ſui cura, tamquam volucris pullos foventis, velutque militis clypeo protegentis: metum omnem die noctuq; & quovis periculi genus abigentis; adverſarios hinc, & hinc numero magno proſternentis. Angelicam attribuentis militiam, quæ ne pedibus quidem permittant offenſionem: animos adeo magno communicantis, ut non vereantur aſpides, baſiliſcos, leones, dracones conculcare: ſuammet pollicentis in omni tribulatione præſentiam, exauditionem, liberationem, triumphum, æternam vitam, viſionem beatificam: hæc inquam habent omnia vim tanta ad ingenerandam adverſus Deum, firmandamq; fiduciam ut non D imperitus divinarum litterarum Tentator locum non repererit magis idoneum, quo Chriſtum in præſumtionis barathrum præcipitaret. Nec tamen, quod Euſeb. c aſſerit verum eſt, ad litteram de Chriſto pſal. eſſe. In eo ſpes propriè non fuit, ſimpliciter quoad primarium & per ſe objectum ipſius, quod eſt Deus, à quo experitur & expectatur beatitudo, quique ſperatur ſub ea ratione, ſed tantum, quantum ad alia bona minora, ut gloriam corporis, exaltationem nomini ſui; & perfecta præditus ſcientia, gratia, beatitudine ipſa, nullo eguit contra tentationes, vel tribulationes adminiculo. Auſus eſt diabolus abuti teſtimonio hujuſce pſal. quem idcirco Auguſt. audiri à nobis, recteque intelligi vult, ut poſſimus inſtrui & reſiſtere tentationi, ut illius tentatio, quæ ipſi neceſſaria non erat, noſtra doctrina ſit: & Caſſ. dæmonibus pia confidentia ſemper opponere, ut à nobis potiùs inde vincantur, unde contra Creatorem ſuum doloſe aliqua dicere tentaverunt; & Bernardus d inde confringi arma maligni, unde tentationis occaſionem ſumens, uſurpare ſibi præſumſit. Sed quod propriè intelligatur pſalmus de jejunio, tentationeq; Chriſti, & hæc Prophe-

Argumentum.

Diabolus hujus pſal. teſtimonio abuſus eſt ut creatorem ſuum doloſe tentaret.
b 9. de dem. c. 7.
d præf. in ſer. ſuper hunc pſalmum.

Propheta prævíderit, ſicut quem vocant Hieron. ait, non facilè credo. Nec ratio Cajet. me movet, ſoli Meſſiæ convenire cuſtodiam Angelorum de qua verſ. 11. ſolumq; Chriſtum non offendiſſe pedem ad lapidem, ideſt, non incurriſſe in caſum quaſi fortuitum culpæ ac pœnæ, quum peccatum nullum habuerit, nec non volens malum ullum ſit paſſus. Item quod ſolus habitarit, & habitet in abdito excelſi, ſecundum jugem quietem perſonalem. Dicuntur iſta myſticè, non litteraliter, ut ſui oſtendetur locis R. Moyſes a Ægyptius docet in hoc pſalmo agi de providentia, cura, adjutorio, protectione Dei in cunctis quæ eveniunt corpori, tùm ab aliis cauſſis naturalibus, tùm à pravis hominibus, tùm à ſeipſo & à natura ſua. Frequentat pſalmum iſtum Eccleſia, & quo die recolit Chriſti tentationes in Miſſa; & verſiculos ex eodem nonnullos quadrageſimali tempore, quo Caſſian. b refert monachos maximè impugnari à diabolo; & præterea totum quotidie in officio completorii. Meminit Baſil. c & appellat Hieron. d orationem nocturni temporis, vultq; ille, hora etiam ſexta recitari adverſus dæmonium meridianum. Rick. notat merito pſal. iſtum in Completorio recitari contra inſidias noctis, tentationeſq; multiplices B dæmonis; eumq; vere mirabili ſuavitate exundare. Mitto quæ de nonagenarii myſteria, & diſputat Petrus Bong. in opere, quo numerorum tractat myſteria, & Jacobus Naclant in prima quindecim lectionum quas eddidit Italico idiomate ſuper hoc pſal. Parum probabilis eſt Hebr. opinio, cujus meminit Trevet. & Valentia, eſſe ſermone & de reditu populi ex captivitate Babylon. duce Eſdra, cujus etymon eſt, ut adjutorem ſignificet, adjutoriumve, de quo mentio ſit primis pſalmi verbis. Nec melior ſententia, quæ Lyr. placuit, agi de beneficiis divinis erga populum, poſtquam ex Ægypto eductus eſt. Refert Valentia opinionem aliam aliorum Hæbr., ut ſit aut pars prioris hic pſalm. aut ſic neceſſario nexus, ut incipiat recitari ab ultimo illius verſu, & hic exhortatio contineatur humani generis, ad Chriſtum, de cujus adventu, & beneficiis jam actum erat.

Hic pſalm. de jejunio & tentatione Chriſti proprie intelligi non facile creditur.
a lib. 3. dubit cap. 52. Quo tempore hunc pſalmum frequentet Eccleſia.
b coll. 21. c. 28.
c Reg. 37. ex fuſis.
d epiſt. ad Paulum] & Euſtoch. de virg. pſal.
Hebreorum & aliorum opiniones minus probabiles reiiciuntur.

Chriſtianus Druthmarus e ait totum iſtum pſalmum de Ezechia Rege ſcriptum eſſe, deq; illa defenſione, quam ei Deus omnipotens fecit adverſus Sennacherib Regem Aſſyriorum; & poſſe de unoquoq; electo accipi, quia C autem diabolus purum hominem credebat Chriſtum, ei propoſuiſſe. Extant Bernardi ſeptemdecim ſermones in hunc pſalmum; præter lectiones quindecim quas dixi recentis Auctoris Jacobi Naclanti, & nos annos fere viginti de hoc eodem diſſeruimus ad populum in templo noſtro Mediolanenſi.

e in cap. 4. Matth. vel in 6. ſecundum ſupput. aſſins.

Verſ. 1.) Qui habitat in adjutorio Altiſſimi in protectione Dei cœli commorabitur.

Senſus loci.

HAud obſcura ſententia, qua deſcribitur firmiter ſpem locans ac requieſcens in adjutorio Altiſſimi, talem namq; tuto inter vitæ præſentis pericula verſaturum, & pro ſecura manſione. habitaculo, arce, habiturum protectionem Dei, qui cœlum peculiari quodam modo incolere dicitur, nullo non in loco exiſtens, ex raq; locum omnem quam poteſt infinitè imaginatio noſtra vagari, eo quod emineat potentia ſuper cunctos, quotquot dicuntur vel finguntur dii, & omnem vim creatam in immenſum exuperat, nec minus, immò abſque ulla D comparatione, longe magis, ſuos, celet, ambiat, tegat, protegat, quam vaſtiſſimus cœli globus alia intra ſe ſuumq; complexum comprehendat.

Qui habitat in adjutorio Altiſſimi.) Hieron. *in abſcondito excelſi*. Alii, *qui ſedet*, vel *ſedens in ſecreto, occulto, penetrali*. De nomine *Altiſſimi*, ſeu *excelſi* ὑψίστου עליון *hhelion*, dictum alias, quod Hebr. eſt unum de decem nominibus Dei, teſte Hieron. f. Quum lucifer *Altiſſimo ſimilis* eſſe voluiſſet g, *reſtitit Michael* h, inde nomen invenit, quaſi dicas *quis ſicut Deus*? ut inſinuat Bernar. i, eo modo quo cognominatur Africani, Aſiatici, & Extolli volentes qui præcelſam moliebantur turrim, *diſturbati* k *ſunt*: Antichr. *extolletur ſupra omne id quod dicitur Deus* l: *ſuperbia odientis Deum aſcendit ſemper* m: Deo ſoli erigitur proprie Altare, tamquam qui fere ſolus altus ſit: eidem uni ſacrificium offertur, quod ab aſcenſione quoque vocant, עולה *hholah*; æmulator honoris divini diabolus, perq; rapinam eſſe æqualis Deo vero cupiens, incelſis cœli voluit etiam apud Hebr. quæ quod everterint Joſias, Joſaphat, Ezechias, valde commendantur: *in* beatorum

f epiſt. 136.
g Eſ. 14. 14.
h Apoc. 12. 7
i cap. 2. in Eſ. cap. 6.
k Gen. 11. 7. 9
l 2. Theſſ. 2. 4
m pſ. 73. 23.
Deo ſoli erigitur altare propriè quia ſolus altus.

A gutture ſunt exultationes Dei n, & ipſemet *Seraphim obvelant faciem* o, quaſi *attenuari ſentiant oculos aſpiciens in excelſum* Deum p, invitant iidem beati, quiq; hic de Deo judicant, alios quoſcumq; homines, & Angelos, & creaturas, ut *Deum magnificent, exultent, ſuper exaltent* q: Maria ſentiens *obumbratam ſe virtute Altiſſimi* r: prorupit voces *magnificandi Deum* ſ: Omnia infra Deum jubent nos conſcendere altius Auctorem ſuum ut Auguſtin. quodam notat t loco, non hærere vel conſiſtere in cujuſquam amore, aut veneratione præter illum: idem eſt ſummum bonum & Altiſſimus Deum, idem eſſe altiſſimum ac infinitum, immenſum, æternum, independentem, infra quem cetera: denotatur eodem nomine *incomprehenſibilitas Dei, & altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei* u, *nobiſq; non altum ſapiendum* x, *nec altiora quærenda* y: quæ in creaturis altiora denominanda ab Altiſſimo Deo *montes Dei, cedri Dei* z, &c. domicilium beatorum altum eſt, ac inter nos in alto collocantur qui eminent dignitate: ex corporibus perfectiſſimus ſimul Altiſſimum eſt: perfectiſſima ignitus ſubſtantia omnium altiſſima, quam ſolet Dionyſ. a vocare *ſuper ens, ſuper bonum, ſuper ſapientem*, & quo B altius cœlum, plus in hæc influit inferiora, ut proinde oportuerit hunc inferiorem mundum ſuperioribus lationibus contiguum eſſe b: alta ſunt plurima, quia conſtituuntur in alto, quum per ſe humilia ſint: *Deus cœlum & terram implet* c, *viditq; illum* Eſaias d *ſuper ſolum excelſum, & elevatum*, ſed ita ut *ea quæ ſub ipſo erant, replerent templum*, quæ eſt univerſitas rerum. Sedet Deus ſuper thronos, *quia excelſo excelſior* e, dominaturq; *excelſus in regno hominum, cui voluerit dans illud, & humillimum hominem conſtituens* f, *& ſuper Cherubim* g, quoniam vincit omnem ſcientiam & intelligentiam creatam, *Ergo humiliemur ſub potenti manu Dei, ut nos exaltet* h, cavemus *ne in ſuperbiam elati in judicium incidamus diaboli* i, *quem vidit* Chriſtus *ſicut fulgur de cœlo cadentem* k, *& Rex eſt ſuper omnes filios ſuperbiæ* l, Chriſtus vero idem in die judicii elevabitur ſolus, *& incurvabitur ſublimitas hominum, & humiliabitur altitudo virorum* m. Deum non attingit elatus, ait Aug. n, nec machinamentis, vel ſcalis ſublimati ſublimen contingimus, ſed humilitate. Evertamus in nobis excelſa cuncta, & altaria, quibus aliud colimus, quam Deum. *Qui pla-* C *cet ſibi in turbis nationum* o, *& delectatur ſedibus & ſceptris* p, tituliſq; ſublimibus, & dici *Altus & altitudo*, reputet ſecum & ſatanam, quod prius verbis Chriſti retuli, de cœlo cecidiſſe, quodq; tollantur in altum ſæpe multi, ut lapſu ruant graviore, & quod ſummos feriunt fulgura montes; & quod infelix ſuſpendiarius ex ſumma ſcala dejicitur. Deinde, quo quiſq; altior, & propior Deo, communicare cum eodem, & ab infirmis magis abſtrahi debere; tunc etiam in ſubjectos plus influere, ut tamquam *montes & colles ſuſcipiat populo pacem juſtitiamq;* q: poſtremo, ut accidit proceris & in edito locatis rebus, magis conſpicuum & expoſitum alienis judiciis eſſe, nec niſi eximiè magna virtus ejuſdem ſit, deprehendi & commendari poſſe. Omnes quidem, ſed qui pro munere altiora tractant, ſurſum habere corda debent, menteſq; ad cœleſtia erigere.

n pſ. 149. 7.
o Eſa. 6. 2.
q cap. 38. 14.
q pſal. 33. 4. Dan. 3. 52.
r Luc. 1. 35.
s verſ. 46.
t confeſſ.
u Rom. 11. 33
x verſ. 20.
y Eccl. 3. 22.
Ex corporibus perfectiſſimum altiſsimum eſt.
a de div. nom.
b Ariſtot. 1. meteo.
c Jer. 23. 24.
d Eſa. 6. 1.
e Eccl. 5. 7.
f Dan. 14.
g pſ. 17. 11. 2.
h 1. Pet. 5. 6.
i 1. Tim. 3. 6.
k Luc. 10. 18.
l Job 41. 25.
m Eſ. 2. 17.
n in pſ. 74.
o Sap. 6. 3.
p verſ. 22.
Quo quis altior eo plus in ſubjectos influere debet.
q pſ. 71. 2.

Ceterum, ut Dei proponeretur cura providentiaq; de ſuis, aptius excogitari epithetum non potuit, quamvis flagitarent Prophetæ *diſrumpi inclinari cœlos ut ille deſcenderet* r. Altitudo tanta induxit nonnullos credere. Deum *ſuper cardines cœli ambulantem, noſtra non conſi-* D *derare* ſ, atqui ex ea quaſi ſpecula omnia ὅλως διαιτᾶται *contemplatur*: laborem & dolorem conſiderat, ut *pauperi qui derelictus eſt ei*, conſulat, *ſitque orphano adjutor* t, & cuivis afflictæ perſonæ. Mentio præterea facit altitudinis, ut æſtimemus miſeriæ profunditatem, ut aſſurgamus animo & deſiderio ad eam arcem, unde adjutorium expectamus, ut humilius de nobis ſentiamus: *oratio enim humiliantis ſe penetrat nubes* u, ut ſublimius de Deo, potentiaq; & brachio excelſo ipſius, ut ſecuriores reddamur: *proſpicit enim de excelſo Sancto ſuo, Dominus de cœlo in terram aſpicit, ut audiat gemitus* x, & *exurgat in auxilium* y, ut magno affectus clamore clamemus ad Deum altiſſimum z. Etſi vero *Altiſſimi* vocabulam, notioque toti commune Trinitati eſt, primæ perſonæ peculiariter attribuitur, quia prima origo eſt aliarum, & hac ratione, ſi fas ita loqui, magis alta. Unde ex ore Altiſſimi prodiiſſe ſapientia dicitur a & Angelus, ac diabolus Chriſtum appellabant *Altiſſimi filium* b, & Zacharias filium ſuum *Prophetam Altiſſimi* c. Item ſecundæ, ſecundum incarnationem, de Chriſto enim canit Eccleſia, *tu ſolus Altiſſimus*, quia humilianti ſemetipſum

r Eſa. 64. 1.
ſ Job 22. 14.
t pſ. 9. 34.
u Eccl. 35. 21
x pſ. 101. 21.
y pſ. 11. 6.
z pſ. 56.
a Eccl. 24. 5.
b Luc. 1. 32.
c c. 1. 76.

pſum debetur exaltatio *a*. Ita de Chriſto ſcripturas loqui Caſſiod. *b* notat, ad convincendam ſpecialiter ſuperbiam Judæorum, qui ſic abjectum eſſe crediderunt, ut eum crucifigere non paverent: ſimul etiam convictos hoc nominat Arianos, quoniam qui *altiſſimus* eſt in Deitate ſua non poteſt habere majorem, adde nec proprie altiorem. Jam *adjutorium altiſſimi* latius patet, illud maximè tutum de quo noſter David *c*, *judicia tua adjuvabunt me*, ut etiam innuit hoc Euthym. Et Chriſtus adjutorio uſus eſt contra diaboli tentationes; nempè oraculis divinarum litterarum *d*. Hoc eſt juſtum adjutorium à Domino, qui ſalvos facit rectos corde *e*, & confert hominibus, ut ſint recti corde: immò ſine illo nihil valet quis facere, quod ad vitam conducat æternam, cum nec Angeli, teſte Baſil. *f*, *Gloria in excelſis Deo*, *g* ſicut nec nos *dominum Jeſum*, niſi in Spir. S. Sed latet id nos adjutorium ſæpe, ut idcirco rectè nominetur hoc loco סתר *ſether*, *abſconditum*, *occultum*, *ſecretum*: quamvis inſinuet ſimul rationem protectionis divinæ per modum tegumenti, aut alarum: alluſione ſumta ſive à volucribus, ſive etiam à tabernaculo, in cujus abſcondito aliàs cecinit vates; abſcondere Deum *h* nonnullos, vel *in abſcondito faciei ſuæ* *i*, quæ ibidem ſingulari quadam ratione verſabatur. Non dubito quin Chriſtus habitaverit, ſeu ſederit & conquieverit ſemper (valet enim hæc omnia ישב *jaſciau* & Latina illa ſynonyme accipiunt) quantum ad naturam humanam in hoc adjutorio arcano & ſecreto divinæ p r one, ac divinitatis, quæ viciſſim dicitur habitare in Chriſto corporaliter *k*, & propter quam mutuam ihabitationem appellatur verè Deus *abſconditus* *l*, Euſeb. *m*, tamen, Cajet. & Valentię nego hunc eſſe litteralem ſenſum ſive Chald. faveat tranſlatio, ſive non *qui poſuit majeſtatem ſuam in ſecreto Altiſſimo*, aut, *cujus habitat majeſtas*, &c. Alii namq; vertunt, *qui collocat manſionem ſuam*, &c. ut nec hujuſmodi eſt, quem putatus tradit Hieron. de illo qui habet in Chriſto adjutore, quaſi in Eſdra, qui Chriſti typus erat, & κατ' ἔτυμον ſignificat *adjutorem*. Non extat hic nomen עזרא *hhezra*, ſed סתר *ſether* ut dixi. Nec magis litteralis expoſitio de eodem Chriſti, qui ut præſentem accipere locum Remigius videtur, ac Beda, firmus habitavit, heſitq; in adjutorio Patris, quum tentaretur, nec ulla umquam in re ab illius receſſit voluntate. Ad quemlibet juſtum pertinet hæc ratio, qui totus affixus eſt petræ adjutorii, hoc eſt, Deo, ſeu Chriſto, & ducitur à Raphaele, qui idem Azariam appellabat ſe, quæ nomina, ſignificant medicinam, & auxilium Dei. *Pax tali homini, & pax adjutoribus ejus, quem adjuvat Dominus* n. Huc faciunt dicta pſal. 69. *o* de ſententia illa, quam Caſſian. tam exactè tractat; *Deus in adjutorium meum intende*, &c. Nec eam dumtaxat Eccleſia tam frequenter ac libenter uſurpat, ſed præterea ſimilem, *adjutorium noſtrum in nomine Domini*, &c. bis ad primam, ſemel ad Completorium & Miſſam: item alia in fine omnium horarum: *divinum auxilium maneat ſemper nobiſcum*. Placet iſta in Dei adjutorio habitatio Eccleſię, ac tantum non dicit *p*, *quis mihi tribuat in adjutorium, ut deſiderium meum audiat omnipotens?* Habitat *in adjutorio Dei, quaſi in tabernaculo ipſius in ſæcula, & protegitur in velamento alarum ejuſdem* q, cujus ſemper ad illam oculi, ut inde ſit ei auxilium. Non habitat perfectè, qui cauſſis ſecundis naturalibus negat neceſſarium concurſum primæ, ut Durandus: non Pelaginus ingratus gratiæ Dei, negansq; illius neceſſitatem: non qui vel præſumit, vel deſperat, vel otiatur, non cooperans, & non reſpondens gratiæ Dei; Bernard. *r* diſtinguit, non ſperare illum qui non ponit Deum *adjutorium ſuum* *ſ*: Deſperare obrutum *à puſillanimitate ſpiritus ac tempeſtate* t. Fruſtra ſperare peccantem in ſpe: Primum habitare in meritis ſuis, ſecundum in pœnis, tertium in vitiis, ſtultam eſſe, ac periculoſam habitationem primam: ſecundam auxiam; immundam tertiam. Nec vero etiam adeo prorſus perfectè ſperat qui conqueritur apud Deum, ut Moyſes *u*, Martha *x*, Franciſc. *y*, & ſimiles, imponi gravius onus, deceſq; alium hominem, qui juvet: Non qui auxilium inimicorum Dei advocat, & falſorum numinum, ut Ochoſias *z*, & Amaz. *a*. Nec enim una Deus & Dagon habitare poſſunt *b*, non qui ſolum in extremis periculis implorat opem Dei, aut rebus tantum adverſis, immemor in proſperis: non qui *tamquam oſpes & advena*. *Nec civis & domeſticus Dei* c, *neſcit nomen ejus* d: proptereaque non ſperat ut oportet. Jubet Chriſtus orantem *intrare in cubiculum, Pater videt in abſcondito* e. Ibi cubiculum hoc, ubi videt Deus quærentem non publicum, ſecretum: qui ſe hanc ampliſſimam recipit domum tamquam habitator, aptus variis uſibus ac tempeſtatibus annis partes probe tenet, nec non opportunitatem adjutorii divini, ut per *diem non urat Sol, non Luna per noctem* f, non cœli lędant injuriæ ullæ, non pluviæ laqueorum ignis, ſulphuris procellæ *g*: recreet etiam, oblectetq; hortus *h*: tandem Deus ipſe & habitetur, & habitet. Nemo familiarius, ſuavius, coſtantius in hoc habitat Dei adjutorio, quam *ſpiritu* ac *voluntate pauperis* i, qui ſe in paupertate profitetur habitare, *quoniam elegit eam* k, qui & *orphano eſt adjutor* l; *pupillumq; & viduam ſuſcipit* m, quibus & poteſtatem quoq; fecit alios recipiendi *in æterna tabernacula* n. Videtur poſtremo *habitatio in adjutorio Altiſſimi*; præſentis neceſſitatem vitæ indicare: in beata, quamvis requiratur viſioni & lumini gloriæ reſpondens auxilium, & adjutorium; non erit opus propriè protectione, quia nihil erit à quo fugiatur, nihil quod noceat, nihil quod vires debilitet, nec amplius *juvabit ſpiritus infirmitatem* o, ſed firmabitur in beatis, & non flectetur *p*. Interim juſti, licet videatur in terra, inquit Hieron. *q*: tamen converſatio eorum in cęlis eſt *r*, & fruuntur habitatione altiſſimi. Hugo Card. *adjutorium Altiſſimi* appellat B. Virginem, in qua Chriſtus habitavit. Alludere potuit ad Evam, quæ dicta eſt *Ada Adjutorium* ſ. Affert præterea modos, quibus Deus adjuvat in bello, virtutem hoſtium minuendo: impetum eorum flagellis impediendo: vim ad impugnandum dando: audaciam impetendi tribuendo: longanimitate in pugna largiendo: arma ſubminiſtrando: coadjutores præbendo: agilitatem dando: faciendo deſpicere mundum: et ſeipſum ponendo in latitunem, pugnando pro nobis, & in nobis: erigendo cadentes, deducendo in bello.

In protectione Dei cęli commorabitur.) Hieron., *in umbraculo omnipotentis commorabitur*, ſive quidem in Bibliis Regiis, in editione namq; Victorii, Fabri, Treveti habetur nomen *Domini*. Paraphr. vocat *umbram nubium glorię omnipotentiæ*. Videri poteſt hoc membrum priori ſynonymum, eſſeq; Hebr. ibi abſconditum idem quod hic *umbra* צל *tſel* & ישב *joſceu*, quod יתלונן *ithloned* quod per præſens alii vertunt, licet propriè ſignificet *pernoctare*. Bern. *t* enim concedit poſſe utroq; membro idem importari, & poſterius expoſitionem eſſe præcedenti: Vel addere, ut non ſolùm adjutorium ad operandum bonum, ſed protectionem quoq; ad liberandum à malo doceat quærendam. Illud primū placet etiam R. Aben-Ezra & Eug., ita ut pendeat oratio uſq; ad ſequentem verſum: ſitque ſupplenda conjunctio: *qui habitat in adjutorio Altiſſimi, &* in protectio Dei cœli commorabitus ſeu *commorator*. *Dicet Domino, &c.* Parum id refert, quæri potius poteſt cur LXX tranſtulerint ἐν σκέπῃ τοῦ θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ, *in protectione cæli*; quum ſit Hebr בצל שדי *beſelſciddai*, nec umquam, id nomen quod alibi toties occurrit, eo modo tranſtulerint. Si locus conjecturæ datur, fortaſſis legerint שמים *ſciamaim*, & per *cœlos*, ſeu *cęlum* intellexerunt *Deum cęli*, ut quum dicit ſcriptura *clamare in cęlum* u, *peccare in cęlum* Hieron. *y*, שדי *ſciaddai* ait ab Aquila exponi ἄλκιμον: ſe autem exponere *robuſtum*, & *ſufficientem ad omnia perpetranda*: quod alii *victorem*, *invictumq; cujus reſiſti potentia non poſſit*: quidam etiam *uberrimum*, *copioſum*, *abundantem*, *nullius egentem*, *cunctos ſuis veluti uberibus nutricantem*: aliqui *vaſtatorem*, *confractorem*, *contritorem*. Notio eſt vel à שדד *ſciadad vaſtare*, *potenter ac fortiter perdere*. Nam quaſi vaſtitas à Domino vel à potente venit *z* שד משדי *ſciod miſſiciaddai*, vel à שד *ſciad*, ut eſt *uber* ſeu *mamma*: quo modo precabatur Jacob *a* ut *Deus adjutor & omnipotens* שדי *ſciaddai benediceret benedictionibus cę i & abyſſi, & uberum* שדים *ſciadaim cęli*, videlicèt pluentis, terræq; fructificantis, Deus ipſe dicebat *b*, *ego Deus omnipotens* אל שדי *el ſciaddai*, *creſce & multiplicare Iſaac*, item mittens Jacob peregre, *Deus* c, *omnipotens benedicat tibi, & creſcere te faciat atque multiplicet* של שד *elſciaddai*, vel à ש *ſce*, *qui*, & די *daiſufficientia & abundantia*, & à quo omnis ſufficientia noſtra *d*, eſtque αὐτάρκης *ſibi ipſi ſufficiens*, *bonorum noſtrorum non egens*, proptereaque Dominus ac Deus noſter *e*. Quæ rectior ſit derivatio, haud multum curo, forſanq; ſi attendamus ad daghes, quo notatur שדי *ſciaddai*, thema potius erit שדד *ſciaddad*: Si ad ultimam litteram י *jod*, erit à ש *ſce*, & די *dai*: cui tamen obſtat, quod ש *ſce*, non ingreditur compoſitionem nominis. Minus probabilis etymologia à שד *ſciad* pro *ubere*, vel *mamma*, quia terminatio in י *jod*, quod ſi extra radicem, vix eſt aliorum

a Phil. 2. 9. b in pſal. 65. c pſ. 118. 137. d Matt. 4. 10. e pſ. 7. 11. f de Spirit. S. cap. 16. g Luc. 2. 14. h 1. cor. 12. 3. i pſ. 26. 5. k pſ. 30. 31. l Col. 2. 9. m Eſa. 45. 15. n 5. de dem. 17. Vetus ſenſus. o 1 Reg. 4. 1. p 1. paral. 12. 22. q verſ. 2. r Job. 31. 35. In dei adjutorio habitat cujus oculi ad illum ſemper converſi. ſ pſ. 69. 5. t ſerm. 1. u pſ 51. 9. x pſ. 54. 9. y Exod. 4. 10. z Luc. 10. 40. a in vita. b 4. Reg. 1. 2. & ſeq. c 2. para. 25. 7. & ſeq. d 1. Reg. 5. 3. e Eph. 2. 19.

f pſ. 9. 1. g Matt. 6. 6. h pſ. 120. 6. i pſ. 10. 6. k cant. 8. 13. In Dei adjutorio perfectiſſime habitat ſpiritu ac voluntate pauper. l Matth. 5. 3. m pſ. 131. 4. n pſ. 9. 34. o pſ. 145. 9. p Luc. 16. 9. Habitatio in adjutorio altiſsimi vitæ præſentis neceſsitatem indicat. q Rom. 1. 26. r Eccl. 11. 3. ſ in Eſ. c. 26. B. Virgo adjutorium altiſsimi dictum. Lectionis ratio varia. t Phil. 3. 20. Opiniones variæ de voce ſciaddai. u Gen. 2. 18. x ſerm. 1. y 1. Mach. 4. 10. c. 9. 46. z Luc. 15. 18. a ep. 136. Notio nominis. b Eſ. 13. 6. Joel. 1. 15. c Gen. 49. 25. d c. 35. 11. e c. 28. 3. f 2. cor. 3. 5. g pſ. 15. 2. Minus probabilis etymologia.

aliorum quam nominum appellaivorum, ut עברי *hhiuri Hebræus*, Niſi ſingas י *jod* in שדי *ſciaddai* innuere nomen proprium Dei יהוה *jehovah*, cujus littera prima eſt י *jod*, quem deſpiciendo impii, contemtim apellant שדי *ſciaddai* apud *a* Job (ubi noſter Pineda de hoc vocabulo accuratè diſſerit) dicentes, *qui eſt Omnipotens, ut ſerviamus ei; & quid nobis prodeſt ſi oraverimus illum?* quaſi nec facere bene, nec male poſſit *b*. Sub hujus pii protectione commorantur, & pernoctant, ac in tribulationum nocte tenebriſve lucem ab eo expetunt, expectantque benegnitatis & beneficentiæ, qui perdere poſſit hoſtes, omneſque moleſtias infringere, bona vero cuncta largiri affatim, nihil quaſi egens ab ullo exigens. Galatinus *c* probat hoc nomen Chriſto convenire, ideoque Deum, quia Job *d* ſcripſit, *ſpiritus Dei fecit me, & ſpiraculum Omnipotentis* שדי *ſciaddai vivificavit me*: quia nec Spiritus Sanctus animam habet, ſed ſolus Dei Filius, quàm ſibi in Chriſto univit, & ſolus ad humanum genus redimendum atque ſalvandum ſatis eſt. Exponit verò etiam hunc locum, quod *hab tans erit in velamento*, ideſt, in ſacratiſſimo corpore ſuo Altiſſimus Dei filius; *in umbra*, hoc eſt in B. Virginis utero, *ſaddai*, ideſt ille, qui ſolus pro humano genere ſatisfacere ſufficit, *hoſpitabitur*, hoc eſt, novem tantùm menſibus commorabitur. Sed infirma profectò ratio ex Job, & loci hujus expoſitio dumtaxat myſtica, vel accommodatitia; *ſpiraculum apud* Job non *animam* ſignificat, ſed *inſpirationem* Hebraicè נשמה *neſciamah*, quæ Dei dicitur; quia illam dat. Juxta tranſlationem noſtram, obſervavi aliàs *Deum Cæli* ſcripturas *e* uſurpare potiſſimum, quum incidit occaſio illū opponendi Gentilium diis: *Omnes hi dæmonia, Dominus autem Cęlos fecit* ſ. Adjice, quod iidem præcipuos Deos magnoſque autumabant cœleſtes eſſe ac ipſis cœlis, & ſtellis divinitatem impertiebant: quin & θεὸν, quaſi θέοντα quidam *g* dici volebant, ideſt, *currentem*: deniq; cœlos & aſtra in nos ipſos fatali neceſſitate influere. Eædem præterea cauſſæ, quas quare *Altiſſimus* cognominetur hoc loco *Deus*, attulimus, quadrant in cognomen *Dei Cęli*. Ipſius dominium ſic Euthymius maximè declarari docet: qui ſi *Cęli Dominus eſt*, clarum eſt, inquit, quod & terræ & ceterorum omnium. Nihil eorum quæ ſub cœlo ſunt timere poteſt, ait Bernardus *h*, quiſquis protectionem *Dei Cęli* habere meruerit: in protectionem autem nunc nos eſſe Dei habitantis in cœlo, non in præſentia, in qua ſunt Angeli: & quia ibi Deus manifeſtet ſeipſom, vix videri eſſe in terris; eaque de cauſſa præcepiſſe Chriſtum, ut orantes dicamus *: *Pater noſter qui es in cęlis*. Rationem aliam dat Beda, quia facit Deus homines cœlos, ideſt cęleſtes: nec videlicet adjutorium ac protectionem Dei requirendam, niſi quatenus confert ad cœleſtem beatitudinem. Tandem naturæ ipſius inſtinctu, teſtis Tertullianus, nos in cęlum ſublatis oculis opem in calamitate implorare. Amplectitur *protectionis* vocabulum quidquid pertinet ad munus ejus, quem vulgo *Protectorem* nominamus, multoque Deus præſtat plura, quem legimus patris, matris, fratris, ſponſi, amici, medici, paſtoris, doctrinis, Regis, & hujuſmodi aliis curam atque providentiam denotantibus nominibus, appellatum: ut ſit ſupervacaneum adverſus providentiæ divinæ negatores hic agere, quod propriis operibus Chryſoſt. Theodoret. Salvian. & alii faciunt. Sed cur *protectioni* & umbræ Deus cęli conjungitur: non enim qui umbram quærit, commoratur ſub corpore luminoſo. Idem reſponderi poteſt quod de *virtute Altiſſimi obumbrante* i, nihil enim ibi *umbra* imperfectionis ſonat, ſed potius accommodationem & attemperationem quandam virtutis ad id quod oportet, & decet. Innuit etiam *commoratio in umbraculo*, illud ipſum quod antea *habitatio in abſcondito*: *ut Deus obumbret ſuper caput noſtrum in die belli* k: *in die malorum protegat in abſcondito tabernaculi* l, *abſcondat in abſcondito faciei ſuæ à conturbatione hominum* m. Protegit Deus *in umbra*, quia ſæpè nec ſic protectus protegi ſe ſcit; nec alius: is præſertim qui vexat. Qui Pſ. 82. *n* dicuntur [*Sancti*) *cogitaverunt adverſus Sanctos ſuos*, Hebraicè vocantur *abſconditi*, ſervit hoc humilitati noſtræ, *quia neſcimus odio ne, an amore digni ſimus* o, & *needum apparet quid erimus* p, ac proinde nec de quoquam temere judicare poſſumus: facit umbra, ne *nimium* juſti velimus eſſe *q* ſolæ juſtitiæ illuminati: ſecuros reddit ſub umbraculo Dei, *de cujus manu poteſt rapere* r, ſuoſque cuſtodit velut chariſſimum theſaurum, ibique, ſacrum aſylum conſtitutum eſt, & quam vocant [ſalvam guardiam, ſalvum conductum, franchigiam) *Vita noſtra abſcondita eſt in Deo* ſ, qui abſconditus ipſe *t*, ac πάκρυφος, revelata tandem facie videbitur, quum quæ abſcondit & promiſit diligentibus *u* reddet. Sub hac protectione poſt Chriſtum, nullus magis commoratus, quam ipſius mater, verè abſcondita, quia עלמה quod eſt nomen Virginis *x*, & *obumbrata*, ut dixi, quod ad humilitatem Bernard. *y* refert, & pallio ſponſi ſimul ac filii tecta *z*, & ab omni peccato ac fomite protecta, & ſummo honore affecta. Licèt nobis cum Bonaventura in Pſalt. Mariæ dicere: *qui habitat in adjutorio Matris Dei in protectione ipſius commorabitur*, & cum Eccleſia ipſammet ſit precari: *Sub tuum præſidium confugimus*. Chriſtus peculiari ratione magis, quam Pater, & Spiritus Sanctus adjutor & protector noſter eſt; quia compate poteſt, ſimilia nobis paſſus, & ſuſceptor noſter, ideſt, naturæ noſtræ. Super omnem gloriam eſt hujuſmodi protectio *a*, ſive gloriam pro arca vetere ſumas, & quavis re glorioſa veteris Teſtamenti, qua divina præſtat protectio, ſive pro rebus quæ maximè fiunt apud homines, ſive pro deſtinatis ad gloriam, qui ſoli *commorantur*, ideſt, perſeverant *in Dei protectione*. Orandus Pater, ut protector ſalvationum Chriſti ſui ſit *b* ne fruſtra ſint: itaq; protector noſter ſit, ut non moveamur amplius *c*. *Væ terræ cymbalo alarum* d, quod Aquila tranſfert, *Umbræ*; quia umbram habet, non veritatem protectio humana: & hederam Jonæ (qua coronabantur Bacchi ſacra celebrantes *e*) vermis arroſit *f*, ita ut quæ præcedentis æſtum diei toleraverat, mane, quo vigent magis plantæ, exaruerit.

Verſ. 2.) Dicet Domino, ſuſceptor meus es tu, & refugium meum, Deus meus ſperabo in eum.

QUiſquis talis fuerit, ut habitet in adjutorio Altiſſimi, atque in protectione Dei cœli commoretur, dicet ad Altiſſimum, Deumque ac Dominum: tu defenſor meus: tu ad quem in omnibus malis meis, & neceſſitatibus confugere volo: tu mihi ſemper Deus unicè colendus, à quo totus pendeam, in quo ſpem omnem conſtituam. Myſticè convenit Chriſto appellare ſuſceptorem Deum, quia ipſe Chriſtus ſecundùm humanitatem ſuſceptus eſt à Filio: & Pater, ac omnes perſonæ eundem, tùm in reſurrectione ſuſceperunt, tùm humanitatem variis gratiæ donis ornarunt, Latini ferè ſic præſentem accipiunt locum, quemadmodum ſimilem Pſ. 3. *g* de quo ibi egimus: *tu autem Domine, ſuſceptor meus es*: & *h*, *ego dormivi, & ſomnum cępi, & exurrexi, quia Dominus ſuſcepit me*. Diximus quoque non ſemel, ſpes in Chriſtum qua ratione ceciderit; & refellimus Calvinianam blaſphemiam, de ejuſdem deſperatione Pſ. præſertim 21. *i* ad ea verba: *Deus, Deus meus reſpice in me, quare me dereliquiſti?* Referunt Coclæus *k*, & Surius *l* Apoſtatæ cujuſdam ſimilem blaſphemiam, debitam luit Calvinus pœnam, ut deſperans moreretur.

Dicet Domino.] Hier. *dicens Domino*. Alii, *dicam de Domino*, ideſt, auſim polliceri, & perſuadere mihi de illo quia eſt ſpes mea, arx, & Deus meus, in quo ſpero, id quod verſu ſequenti continetur. Chald. (*dixit David, dicam Domino*) legimus nunc אמר *omar* in futuro dicam: Hier. legit אומר *omer*, participium, quod jungi poteſt variis temporibus, & perſonis *dicens ſum*, vel *ero*: ſeu *dico* aut *dicam*, *dicens eſt*, vel *erit*, ſeu *dicit*, niſi dicas lectum à LXX. יאמר *jomar* in tertia perſona. Importat hoc dicendi verbum, cuicumque demum perſonæ tribuatur, deliberatum & quem vocant reflexum mentis actum, quique ob firmitatem propoſiti ac vehementem meditationem, foras etiam vi quadam prorumpat, ut nonnullis contingit, qui ſoli ſermocinantur, & verba proferunt. Gratiarum actionem agnoſcit hìc Bernardus *m*. Eadem formula alibi examinata eſt. Simillima ſententia Pſ. 41. *n* *apud me oratio Deo vitæ meæ: dicam Deo, ſuſceptor meus es*.

Suſceptor meus es tu.) Hier. omiſſo pronomine ſecundæ perſonæ, quod non eſt in textu Hebr. nec in Pſalt. Romano, apudq; Caſſiodor. *ſpes mea*. Monet vero etiam *o* quamvis Græcè non ſit, *es*, nec Hebraicè, *hoc*, & *tu*, rectè ob εὐφωνίαν & verborum conſequentiam addita eſſe, ſignificat cum affixo מחסי *machſi ſpem in alio tamquam in latibulo*, ac *tecto*, *receptaculo*, *hoſpitio*, &c. à חסה *chaſah*, quod valet *ſperare*, ac *fidere*, & præterea *tegere*, *hoſpitari*, & ſimilia. Id aliàs docuimus, & quid ſit ἀνάληψις. Si qua vis eſt in Latinu vocabulo *ſuſceptoris*, præter hìc paullò

a cap. 21. 15. b Soph. 1. 12. Pii in protectione omnipotentis commorantur. Galatinus. probat hoc nomen Chriſto cōvenire. c l. 3. c. 13. d c. 33. 4. Ratio Galatini infirma. e in lib. Judith. Eſther. Tobi Eſdra Mach. Dan. Jonæ. f Pſ. 95. 5. g Pla. in Cr. & refert Th. 3. de Gra. aſſect. Ratio Euthymii cur dicatur. Deus cœli. h ſerm. 1. * Matt. 6. 9. Alia ratio Bedæ. Cur umbræ & protectioni jungatur Deus i Luc. 1. 35. k Pſ. 139. 8. l Pſ. 26. 5. m Pſ. 30. 21. n verſ. 4. o Eccl. 9. 1. p 1. Joh. 2. 2. q Ecc 31. 20. r Joh. 10. 28.

ſ Coloſ. 3. 3. t Eſa. 45. 15. u Eſa. 64. 7. Sub protectione Dei cœli poſt Chriſtum maximè commorata eſt B. Virg. x c. 7. 14. y ſerm. 4. in Pſ. 90. z Ruth. 3. 9. Chriſtus peculiari rationem magis adjutor noſter, quā Pater & Spiritus Sanct. a Eſa. 4. 2. b Pſ. 27. 2. c Pſ. 61. d cap. 18. 1. e 2. Mach. 6. 7. f Jon. 4. 57. Senſus litteralis. Senſus myſticus. g verſ. 41. h verſ. 6. i verſ. 2. k in actis Lutheri anno 1527. l comment. rerum ſui temp. anno 1527. Lectionis ratio. m ſerm. 7. n verſ. 10. Lectionis ratio. o 2. Ep. 135.

Quare Chriſtus ſuſceptor noſter dicatur.
a Pſ. 58. 10.
b *homil. in hunc Pſ.*

paullo antè dicta: & alibi, *Deus Chriſtuſque dici ſuſceptor noſter* poteſt, quia rerum noſtrarum in ſe curam ſuſcepit, ut propterea fortitudinę noſtram ad ipſum cuſtodire debeamus, *quia ſuſceptor noſter eſt a* quia ut Chryſoſt. *b* (niſi potius Auctor Latinus) loquitur, ſecuritatem dat perpetuitatis, ſuſcipiendo à nobis opera miſericordiæ, pietatis, eleemoſynæ, hoſpitalitatis, orationis, confeſſionis. Sicut ſuſceptores ſuſcipientes à provincialibus fiſcalia, dant ſecuritates domino, & qui à conductionibus penſiones accipiunt, emittunt pyctacia ſecuritatum: quia Chriſtus cauſſam noſtram ſuſcepit ad defendendum, ut ait Remigius *c*: quia libenter admittit ſupplices quaſi libellos noſtros, exauditque orationem, & eam ſuſcipit *d*: quia ut ſolet medicus, inquit Auguſt. *e*, ægrotum quem curandum ſuſcipit, ſuſceptum ſuum nominare, ita ſanat DEUS & JESUS (Ἰησοῦς per alluſionem quaſi ἰῶν & ἰατρὸς, *medens medicuſque* f) omnes infirmitates noſtras g, ſeque ipſe medicum vocat *h*, quia ut idem doctor *i* addit, aſſumit & ſuſcipit loco parentum: adjice quos patrinos, & ſuſceptores appellant; quia ſuſcipit in morte ſpiritum noſtrum, ſicut Stephanus orabat *k*, & conſtitutus eſt à Domino Michael ſuper omnes animas ſuſcipiendas. Utinam ſuſcipiamur in bonum, ne calumnientur nobis ſuperbi *l*: & ne impulſi evertamur, ita ut cadamus, ſed ſuſcipiat nos dominus fortitudo, lauſque noſtra, *factus nobis in ſalutem* m. Poſſunt omnia dicere, ait Bernardus *n*, *Creator meus es tu*; poſſunt etiam animalia dicere *Paſtor meus es tu*: poſſunt omnes homines dicere *Redemtor meus es tu*. At verò *ſuſceptor meus es tu*, is tantum dicere poteſt, qui *habitat in adjutorio Altiſſimi*.

c in Pſ. 13.
d Pſal. 6. 10.
Dei cum medico in ſuſceptione ægroti collatio.
e in Pſa. 45.
f *ſic aliqui Græci Patres*
g Mat. 9. 12.
h *ſupra, Pſ.* 26. 10.
i *Act.* 7. 59.
k Pſalm. 118 122.
l Pſ. 117. 14.
m *ſerm.* 2.
n in Pſ. 9.

Lectionis ratio varia.

Et refugium meum.) Hier. *fortitudo. Alii, arx, munimentum, propugnaculum, ſecuritas.* Chald. *arx fortitudinis.* Occurrunt ſæpius hæ voces, *refugium*, καταφυγὴ, מצודה *metſudah*. Dominus ait Beda *o*, refugium, & receptaculum eſt, quo defenditur, & recipitur, ille, qui prius per primum traducem peccati in Regionem longinquam fugerat: & locus refugii factus eſt Adamo, inquit Auguſt. *p*, qui primo erat metus fugæ ipſius. Non profuit vago & profugo Cain, quam primus condidit civitas *q*; non ei refugii civitas fuit *r*, aut aſyli. *In circuitu impii ambulant* ſ: & quocumque confugiant extra Deum, id ipſe fugit: & non ponentes Deum adjutorem ſuum, ridentur *t*: *vanaque eſt ſalus hominis* u: & *in die viſitationis calamitatiſque de longe venientis, non erit ad cujus confugiant auxilium* x. *Quomodo ſi fugit vir à facie leonis, & occurrat ei urſus, & ingrediatur domum, & innitatur manu ſua ſuper parietem, & mordeat eum coluber: Malum & amarum relinquere Deum* y: non eſt ad quem eatur, niſi qui *verba vitæ æternæ habet* z, alii namque vel mortis habent, vel vitæ ſolùm temporalis: ibi refugium, ubi virtus: *a* iſta carens, quocumque fugias te, talem te trahis poſt te, & cruciaſ te, ait Auguſt. *b*, quem velim legas cum Baſilio *c*. Sed eodem de refugio diſputatum aliàs, nec erit difficile volenti digredi in leges aſyli, civitatis refugii, immunitatis templorum: præterea in varia refugii genera ut fontis, vel petræ pro cervo & erinaceo, portus pro Navi, vallis pro milite ſimiliumque aliarum rerum, & ad mores transferendo, conferre cum Deo, ut ei refugii appellatio tribuitur. Atqui dicat aliquis, *habitationi in adjutorio Altiſſimi commorationi in protectione Dei cœli*; *ſuſceptioni ejuſdem*, ſeu *ut quis ab illo ſit ſuſceptus* non congruit nomen refugii, ſignificans locum extra quem quis conſtitutus ſit, & quia tutus non eſt, ad eum refugit. Occurrere videtur Bernardus *d*. Quamdiu adhuc in adjutorio quis habitat, non in regno frequenter opus habere fugere, & interdum cadere. Ipſa tentatio & tribulatio cenſetur quodammodo Deum ipſum etiam à juſto removere, itaut conquerens dicat exemplo Antonii, *Domine ubi eras* e? & noſtri David. *f Domine ne elongaveris auxilium tuum à me*: & *g*, *eripe me de inimicis meis, ad te confugi*: & certior fieri debeat; quod ſecum Deus eſt in tribulatione *h*. Viciſſim juſtus propter eamdem cauſſam, ſuſpicatur ſe vel omnino, vel ex parte à Deo receſiſſe. Tunc autem ſeipſum colligens, & multiplicatis infirmitatibus accelerans *i*, majore quodam conatu repetit vel magis adhæret in ſuo refugio, ideſt, in Deo, in quo repetit auxilium, conſolationem, ſecuritatem quanta hìc haberi poteſt, Denique ipſamet habitatio, & commoratio in hac vita per modum refugii dumtaxat eſt.

Loci explanatio.
o in Pſ. 69.
p cap. 4.
q Joſ. 21. 34.
r Pſ. 11. 9.
ſ Pſ. 2. 4.
s Pſ. 59. 13.
u Eſ. 10. 3.
x Amos 5. 19
y Jer. 2. 19.
z Joh. 6. 69.
a Pſ. 45. 2.
b *ibi & ſer. 4. de verb. Dom ca. ult.*
c *homil. in Pſ.* 4.
Objectioni occurritur, d *ſerm.* 2.
e *Athan. in vita.*
f Pſal. 21.
g Pſ. 142. 9.
h Pſ. 90. ult.
i Pſ. 13. 4.
Senſus accommodatius.
Movetur quæſtio cur non dixerit Propheta Deus noſter potius quã Deus meus

Deus meus.) Notatu digna pronominis poſſeſſivi crebra repetitio, *ſuſceptor meus, refugium meum, Deus meus*, ut omittam per accomodationem, primum attribui poſ- A ſe Filio, qui naturam ſuſcepit humanam, ſecundùm Spiritui Sancto, qui peculiariter Auctor habetur gratiæ miſericordiæque, tertium Patri, qui eſt deitatis origo, & principium. Pertinuiſſe forſan diceres ad charitatem majorem uſurpare *ſuſceptorem, refugium, Deum noſtrum*, non *meum* privato quaſi nomine: ea namq; etiam de cauſſa voluiſſe Chriſtum, ut orans diceret k *Pater noſter*; non *Pater mi*. Primum, quamvis ita orare docuerit Chriſtus, non vetuit ut quis pro ſingulari quodam affectu, illum etiam alium uſurpet modum adeò frequentatum in Pſ. & aliis divinis litteris. Deinde, voluit forſitan diſcrimen ponere inter ſeipſum filium naturalem, & conſubſtantialem, & alios per ſolam adoptionem. Nam aliquoties *Patrem ſuum* nominavit, numquam ſe nobiſcum conjungens, *noſtrum* dixit: Immo pronunciavit ſe aſcendere ad *Patrem ſuum*, & *Deum ſuum*, quem ſeparatìm ac diſtinctè vocavit *Patrem* & *Deum noſtrum* utens poſſeſſivo pronomine ſecundæ perſonæ *l*. Quum quis Deum appellat *ſuum* facit ex eo affectu, quo etiam naturaliter aliam rem alioqui communem, *ſuam* & *ſuam totam* dicit; quam impenſius amat, & qua maximè delectatur. Oritur id præterea B ex divino beneficio, & amore quo quemque ita diligit, curat, redimit, ac ſi unus tantùm eſſet. Sic *ſuper cuſtodiam meam ſtat*, ſicut ſi omnium oblitus eſſet, mihique ſoli intendere, vellet, inquit Auguſt. *m*; Ambroſius *n* item obſervat dici traditum pro nobis à Patre omnium Chriſtum *o*, quod ita omnes diligat, ut dilectiſſimum ſibi filium pro ſingulis traderet. Chriſoſt. *p* Paulum ſcripſiſſe *q* dicit de Filio Dei, *qui dilexit me, & tradidit ſeipſum pro me*, non tantùm ut ſolent inflammati deſiderio Dei Prophetæ ſic loqui, conſiderando infirmitatem ſuam ineffabilem Dei ſollicitudinem, quibus malis liberet, quæ bona largiatur; ſed etiam, quoniam par ſit: ut quiſque noſtrum non minùs gratias agat Chriſto, quàm ſi ob ipſum ſolùm adveniſſet: neque enim recuſaturum fuiſſe vel ob unum, tantam exhibere diſpenſationem; quia ſingulum quemque hominem pari charitatis modo diligit, quo diligit orbem univerſum. Ait etiam Chryſoſt. * unius animæ ſalutem tanti eſſe, ut ob hanc Filius Dei fieret homo, tantaque pateretur. Quo pertinent Chriſti ad Carpum C reſponſum, de quo Dionyſius ad Demophylum, ſe pro ſalute hominum denuo pati paratum. Quod animi Chriſti promtitudinem declarat, qua, ſi Deus vellet, iterum pateretur. Ex quo non ſequitur incarnandum fuiſſe ac paſſurum fuiſſe pro peccato unius ſolius hominis: immò probabilius eſt id non futurum propter alia peccata, niſi originale fuiſſet. Lege Vaſquez noſtrum *r*. Bernardus *ſ* hoc loco proponit eamdem quæſtionem cur non dixerit Propheta, Deus noſter, Reſpondet, quia in Creatione, in Redemtione ceteriſque communibus beneficiis eſt Deus omnium: ſed in tentationibus ſuis tamquam proprium eum habent ſinguli electorum: ſic enim paratum eſſe ſuſcipere cadentem, & eripere fugientem, ut videri poſſit, relictis omnibus aliis, ei ſoli operam dare: propterea expedire omni animæ, Deum ſemper attendere, tamquam proprium non modo adjutorem; ſed etiam inſpectorem: negligentem fieri non poſſe, qui intuentem ſe Deum numquam deſinit intueri, quaſi proprium illum habere videri, qui ſic eum ſuper ſe videt intentum, ut omnia interiora ejus, & exteriora omni hora conſiderare non ceſſet; omneſque non ſolùm actus ſed D etiã ipſos ſubtiliſſimos animæ motus perſcrutetur, atque judicet. Ad eximium illum affectum Chriſti Redemtoris, morique iterum parati arbitror Thomam reſpexiſſe, quum dignatus aſpectu illius, ac tractatione plagarum ejus, ita ut unius ipſius cauſſa is appareret, exclamavit, *Dominus meus, & Deus* t *meus*, ſimulq; reſpondens amori tacite offerebat ſeipſum eidem mortuis pro Chriſto. Ne Chriſtus quidem ipſe Deum ſuum appellavit, niſi primum in Cruce *u*, deinde poſt Reſurrectionem, quia nulla re melius profitetur quis Deum ſuum, quam ſi à quo eſſe accepit & eſſentialiter pendet, pro eodem mori ac in nihilum redig ſit paratus, & in vitæ novitate ambulare *x*, non jam ſibi, ſed Deo, & ei qui pro ipſo mortuus eſt *y*. Magis eſt quiſque Dei, quam ſuus, propterea magis eum amare *z* debet quam ſe, & obedire voci ejus, quia ipſe eſt vita illius, *Beatus cujus Dominus Deus ejus* a; quia nihil Deo ditius, & qui dona quærit, ſi Deum habet, habet donatorem, inquit Auguſt. *b*. Levita Franciſc. *Deum ſuum*, & omnia ſolebat religioſiſſimè uſurpare: hoc Levitici ordinis omnes ac Deo dicati magis uſurpare quam alii poſſunt, quorum *Deus pars hæreditatis & calicis* c. De-

k Mat. 6. 9.
Solvitur quæſtio.
l Joh. 20, 17.
m *ſoliloq. c.* 14.
n 1. *de Jaco. cap.* 6.
Obſervatio Chryſoſt.
o *Rom.* 8. 32
p in Epi. ad Gal. c. 2.
q Gal. 3. 20.
* *hom.* 3. *in Actus.*
r 3. p. *diſp.* 1.
Eadem quæſtio à Bernardo proponitur & ſolvitur.
ſ *ſerm.* 2.
t Joh. 20. 28.
u Matt. 27. 46.
x Rom. 6. 4.
y 2. Cor. 5. 15
z *Deut.* 6. 5.
a Pſ. 143. 15.
b in Pſ. 45.
c Pſ. 15. 5.

nique

* Pſ. 143. 15.

nique quidquid alii dicant beatitudinemve in aliis rebus conſtituant, *beatus populus, cujus Dominus Deus ejus* *. Allexit me ſententiæ ſuavitas detinuitque, cum hoc ipſum argumentum, non uno prius loco, ac non diſſimili fortaſſis ratione tractaverim. Nullus finis, ſi quibus modis *noſter ſit Deus*, docere velim, ordine quem dixi eſſentiali, communicatione ejuſdem naturæ per Incarnationem, in qua ſic noſtræ conjunxit ſuam, ut ſimilis nobis homo fieret: conſortio divinæ per gratiam; pretio & meritis infinitis Chriſti; corporis & ſanguinis ejuſdem perceptione, quaſique converſione in ſubſtantiam noſtram, beatifica unione, quæ ſimiles Deo reddit. Quis non diſcrutietur, dieſque nocteſque lacrymetur, ſi ei dici jure poſſit; *Ubi eſt* a *Deus tuus?* quis non acerbius ploret, quam ille quem objurgabant plorantem, hi qui ſuſtulerant Deos ipſius *b*. Magna ſcientia ejus qui poteſt verè pronunciare; *ecce* c *cognovi quoniam Deus meus es*. Magna dignitas, potentia, dominium, habere Deum ſuum qui voluntatem faciat ejus cujus eſt *d*, *obediatque voci hominis* e. Sed hæc conditio, ut poſſeſſus poſſideat te Deus, & ſicut Deus tibi ſe, tu etiam te Deo tradas: pete ut te *doceat facere voluntatem ſuam qui Deus tuus eſt* f.

a Pſ. 41. 4.
b Jud. 18. 23. 24.
c Pſ. 55. 10.
d Pſ. 144. 19.
e Joſ. 10. 14.
f Pſal. 142.
Spei proprietas confirmare ad modum anchoræ.
g Heb. 9. 19.
h Matt. 14. 31.
i *ſerm.* 2.
k Job. 19. 26

Sperabo in eum.) Hier. *confidam in eo*, ſpei proprium confirmare ad ſimilitudinem anchoræ firmæ ac tutæ *g*: immò habitationis, commorationis, refugii, ſeu arcis. Vacillavit Petrus in mari cum diffidit *h*. Futuri temporis verbum Bernard. *i* obſervat innuere hoc eſſe votum, propoſitum, intentionem cordis Prophetæ, repoſitam eſſe hanc ſpem in ſinu ejus *k*, & in hac perſeveraturum nec peccaturum in ſpe, quia ſcriptum ſit, quod *maledictus eſt, qui peccat in ſpe*. Ubi autem id extet, nondum reperi. Putat Hieronymi non placet ratio, quod quamdiu peccamus, non ſperamus, ſed ſi deſietimus peccare. Peccator etiam ſperat, licèt non ſpe viva, quidquid ſit an ſimul quum actu aliquo peccati, poſſit ſpei actum elicere, quod non videtur adeò difficile.

Ratio putati Hieronymi minus placet.

Verſ. 3.) Quoniam ipſe liberavit me de laqueo venantium, & à verbo aſpero.

Senſus loci.

MErito ſe ſperare in Deum velle confirmat, quoniam plane certus ſit, perindè ac ſi jam factum eſſet, fore ut ipſum liberet, ne illorum capiatur inſidiis, qui quærunt perdere animam ejus; velut aucupes aves irretire ſtudent, ac ne incidat in quippiam toleratu aſperum, moleſtum, noxium, ſive verbum ſit, ſive factum, res opus. Applicatur hoc & Chriſto, cum ſequentibus ab Euſebio *l*, aliiſque, & cuivis juſto, qui dœmonum, & aliorum adverſariorum, tentationum, tribulationum laqueis Dei ope liberetur, quum vel verberibus aliiſque malefactis, & damnis impetitur, vel verborum probris, irriſionibus, calumniis, laceſſitur, & proſcinditur. Sed ſpeciatim, ac ſeorſim agendum de ſingulis.

l 9. *de demonſt. c.* 7.
Lectionis ratio.
m *hic & in Eſa. c.* 23.
n *in Pſ.* 118. *ſerm* 14.
o 9. *de dem. cap.* 71.
p *in Eſa. ca.* 23.
q 6. *Mor. ca.* 25 *vel* 19.

Quoniam ipſe liberavit me.) Hier. *m*, & Ambroſius *n* *liberabit te*. Ita etiam extat Hebraicè יַצִּילְךָ *jatſilecha*, & Græcè ῥύσεταί σε. Translationem noſtram ſequitur Pſalt. Arabicum, & Æthiopicum, Euſebius *o* quoque & Appollinar. & alicubi Hier. *p* utens alio verbo, *eruit me*, ſed in futuro Arnob. Caſſiod. & Gregorius *q* legit *liberabit*, ſicut vetus Pſalt. & Auguſtinus, *eruet*. Aliqui præterea cum Gallicano Pſalter. verſum inchoant à prioribus ultimis verbis, *ſperabo in eum, quoniam ipſe liberavit me*. Tunc verò, *quoniam*, aſſertivè ſumi poteſt, ſeu exegeticè, non cauſſaliter, ac ætiologicè; nempe pro, *quia*, ſed pro *quod*, poſſet tamen etiam retenta diſtinctione כִּי *chi*, idem valere quod *certè*.

r in Pſ. 118. *ſerm.* 14.

De laqueo venantium.) Vetus Pſalt. & Auguſt. *de muſcipula*, Ambroſius *r*, *de laqueo venatorum*. Alii ex Hebr. numeri ſingularis יָקוּשׁ *jakus*, *de laqueo venatoris*, ſeu *venantis*, vel *tendentis offendicula*, vel *de laqueo tenſo*; vel *de laqueo*, ſupple *quem quis extendet*, ſeu *extenderit*, vel *de laqueo, offendiculi*, ut nomen à יקשׁ collectivè translatum eſt pro pluribus: ut verbum, eſſet à קוּשׁ, quod tamen in uſu non eſt. Nomen præſertim dicitur de aucupe: ſed tamen etiam de quolibet venatore, qui hoc loco Græcè θηρευτὴς vocatur, à qualibet fera capienda: Chald. *de laqueo & offendiculo*, nulla facta mentione *venatoris*, qui tamen ſubintelligitur. Sed in textu Nebienſis, *quoniam ipſe liberabit te Salomonem filium meum de laqueo, & de morte* &c. Allegoricè Hugo exponit liberatum Chriſtum à Judæis, crebro conatis capere illum in ſermone. Sumi ſemper in malam partem *venatorem* in ſcriptura putatus putat hoc loco Hier. nec ullum ſanctum in ea reperiri. Sed peccatores, ut Nemrod, & Eſau: addi potuit Lamech, & Iſmael, & quos Ezechiel *ſ*, intelligens tyrannos, nominat *venatores*: Piſcatores autem Sanctos inveniri, ſcilicèt Apoſtolos. Idem de *venatoribus* affirmat Hier. aliquam perſonam. Alioqui non ſolùm *t piſcatores*, ſed etiam *venatores* miſſurum ſe Deus promiſit *u*, ſive utroſque accipias de hoſtibus Judæorum, ſive in meliorem partem, cum pluribus, quos Caſtro noſter, quibus adjice Baſilium *x*, citat, de Apoſtolis & Apoſtolicis viris, quos oportet capere *demolientes vineas vulpeculas* y, & *ſingularem ferum qui depaſcitur eam* z, denique *omne feræ genus, occidere, mactare, manducare* a. Minatur item Deus, *extenſurum ſe rete ſuper Sedeciam Regem, & ſagena capturum* b: Comparaturque Nabuchodonoſor piſcatori *c*. *Venatores*, quos memorat ſcriptura, dœmonas & alios impios adumbraverunt. Dicitur namque Lamech Cainum occidiſſe, & alium adoleſcentem: Iſmael, & Eſau fratres ſuos perſequebantur: Nemrod tyrannidem primus occupavit, crediturque Dux ædificantium turrim Babel. Vocant eum divinæ litteræ *d robuſtum venatorem* B *coram Domino*, aut *contra Dominum*, ut legit Auguſtin. *e*, quod poteſt ſignificare τὸ ἐναντίον, quod Deum ipſum contemneret, vel ficte adoraret illum: vel melius, quia revera talis, ac judicio etiam divino, quod non fallitur erat. *Venationem* verò illius idem Auguſt. non de feris, ſed de terrigonis animalibus, hoc eſt, hominibus interpretatur, quorum eſſet ille deceptor, oppreſſor, extinctor. Rectè *venator* appellatur diabolus, *quia ab initio homicida* f, hominem irretivit, & ſuffocavit. *Venator* ad labores duratur: oblectationis potius, quam emolumenti cauſſa prædam perſequitur; prædam quærit in animalibus quæ minimè ſunt cicures, ſuntque extra noſtram poteſtatem, & delicatiores carnes habent. Ad eumdẽ modum *circuit diabolus quærens quem devoret* g, non ut devoret, ſed ut perdat; nullam capit utilitatem, aut etiam propriè loquendo, conſolationem; & quum ſit ſpiritus, labores noſtris ſimiles non ſentit, quamvis conatum adhibeat, & nonnullum accidentarium reportet tormentum: *cibus ejus electus* h, ut exemplum docet Andreæ Fundani Epiſcopi *i*, & ita explanant Hier. *k*, & Gregorius *l*. Complorabat Anſelmus C ad ſpectaculum pueri, filo avem ligatam tenentis, diabolum ea in re conſiderans, qui animas hominum conſtringeret *m*: Simili conſideratione jocatur diabolus, inquit, cum hominibus multis, quos irretitos ſuis laqueis pro ſua voluntate in diverſa vitiorum impedimenta pertrahit &c. Bernardus *n* hunc locum exponens, ait ſe in hoc magna ſui ipſius pietate, compungi, & valde miſereri animæ ſuæ, quod evaſerimus beſtiæ, comparatique ſimus jumentis inſipientibus *o* & tales, quibus venandis laquei præparentur. *Venatores* diabolos appellat, quorum non ignorabat Ap. cogitationes *p* & μεθοδείας: diſertè laqueos eorum nominabat *q*. Laquei ſunt quælibet occaſio, quam diligenter ipſi obſervant & captant ex cujuſque propenſione, ut Ephrem *r* demonſtrat, ex habendi potiſſimum cupiditate, quæ Judam ſtrangulavit, ut notat Ambroſ. ex libidine, ex carne, ex operibus ipſis bonis; ex omni creatura, quæ pedibus inſipientium facta muſcipula eſt *t*, qua de re Gregorius *u*. Ipſimet ethnici non ſine vinculis & compedibus Cupidinem, Plutonem, & ſimiles Deos repræſentarunt. *Meretrix amarior morte, laqueus venatorum eſt, & ſa-* D *gena cor ejus, & vincula manus illius* x. Captum & vulneratum ſe ſponſus dixit in uno crine ſponſæ *y*. Gullielm. autem Pariſienſ. *z* docet incubos dœmonas mulieribus pulchros habentibus crines magis infeſtos eſſe, vehementiuſque in eaſdem libidine inardeſcere: aut quia in cultu, ornatu, tinctura illæ cura nimia intendunt; aut quia dicta pulchritudine inflammare ſpectantes in ſuam libidinem conari conſueverunt: aut quia in eis inſolenter gloriantur: aut ut hac Dei permiſſione ab ea re deſinant, timentes viros inflammare, & illaqueare, quum dœmonas inſtigare ac provocare videantur. Subdit exemplum de muliere, quæ poſt mortem viſa ſic pectere caput, & ornare accuratè, ut ſolebat vivens, reſponderit ea in re intollerabilem ſe cruciatum pati, quodque pectem ipſe imenſitate ponderis gravabat eam, & deprimebat intollerabiliter. Quodlibet malum exemplum laqueus & rete eſt, maxime illorum, qui pollent dignitate, cujuſmodi Sacerdotes, Reges, Principes, Religioſi, qui ut Oſeas *a* conqueritur, *laqueus ſunt ſpeculationi*, hoc eſt, aut his qui ſpeculantur eos *b* aut ſeum ipſi aliorum ſpeculatores ex officio ſint, & ſicut rete expanſum ſuper Thabor (ubi transfiguratus Chriſtus coram Moyſe, Elia, præcipuis Apoſtol.) ut obſervant

Hugo allegoricè exponit de Chriſto
Venator in ſcriptura capitur in malam partem piſcator in bonam.
ſ c. 32. 30.
t in Michæ. cap. 5.
u Jer. 16. 16.
x *hom. in* Attende tibi
y Cant. 2. 15.
z Pſ. 79. 14.
a Act. 10. 13
b Ezech. 12. 13. c. 17. 20. c. 32. 3.
c Aba. 1. 14.
d Gen. 10 9.
e 16. *de civ. c.* 3. & 4.
f Joh. 8. 44.
Diaboli cum venatore collatio.
g 1 Pet. 5. 8.
h Abac. 1. 16.
i Gregor. 3. dia cap. 7.
k in Ezech. cap. 19.
l 42. Moral. cap. 10.
Similitudo qua utitur Anſelmus.
m *in vita & l. de ſimil.* 1. *cap.* 188. & 189.
n *ſerm.* 3.
o Pſ. 48. 13.
p 2. Cor. 2. 11
Laquei qui ſint.
q 1 Tim. 6. 9. 2. Ep. 2. 26.
r *ſer. de paſſ. & perturb. animi.*
ſ in Pſal. 118 *ſerm.* 14.
t Sap. 14.
u 1. Mor. c. 4. 16. vel 38.
x Eccl. 7. 27.
Incubi dæmones mulierib. pulchros crines habentibus maximè infeſti.
y Cant. 4. 9.
z 1. p. *de univerſo p.* 5. c. 25.
a c. 5. 1.
b c. 17. 22.

apud

apud Matthæum Hier. ac Theophylactos, præterea Cyrillus Alexandrin. in Joannem *a*, Micheas *b* idcircò ſcribit, *quod vir fratrem ſuum venatur* quia *periit ſanctus de terra & rectus in hominibus non eſt*: pravam quoque doctrinam oſtendi Pſ. *c* 10. pluviam laqueorum eſſe, ac Irenæus *d* hæreticos venatoribus aptè comparat. Denique vidit cum animi ſui magno dolore Antonius laqueis mundum plenum; poſſe verò ex his ſe humilem excitare, quod etiã tradit Ephrem *e*. Noli exorbitare, nec *de mandatis divinis errare* f, ſed in via qui Chriſtus eſt, conſiſte, quia *juxta iter ſcandalum ponitur* g, non in ipſo, ubi *nec ſtulti errare poſſunt* h, excita in te ſtrepitum gehennæ, ut evadas laqueos, inquit Auguſtin. *i*, in avis morem quam quivis avolare rumor facit; oculos intentos habe, alaſque expeditas, quia *fruſtra jacitur rete ante oculos pennatorum* k, ut præter Bernardum hoc loco, monet Chryſoſt. *l*, Thales impegit humi, fixos in cœlo habens oculos; non impingent ſi non elatis, ſed humilibus in Deum oculis intenderis, qui *evellet de laqueo pedes tuos* m. Cavè ne vel unguicula conſtringaris pravæ doctrinæ, vel malæ vitæ unius mortalis peccati, ut præcipit idem Chryſoſt. *n*, ſi fortè incideris in laqueum, ora ut evellat Deus *o*, vociferare, & implora hominum opem & fidem, qui noverunt cogitationes & μεθόδους diaboli *p*, ut ante dixi; *in medio laqueorum ambulanti* q, immò hærenti. Nulla utilitas alas concutere, ait idem Pater *r*, naturalis ſolius ratiocinationis, ſi nempè circa laqueos ipſos fiat, & agitet ſe mens ſuper illos, maxime, qui viſco ſunt illiti libidinis. Jubet nos Ambroſius *ſ* meminiſſe aves nos eſſe, aſſumtos in naturam volandi, & in quandam aquilæ renovatos juventutem *t*: in terram dejici non debere, qui jam cœlum petebamus; nulla vehementiora vel gratiora, quam vincula charitatis, quibus qui Deo ligatus eſt, ſolutus eſt mundo. De qualitatibus venatoris Hugo diſſerit applicans diabolo.

a 12. c. 26.
b c. 7. 2.
c verſ. 7.
Hæretici venatoribus comparantur ab Irenæo.
d l. 2. c. 19.
e de rec. vivam rat. c. 9.
f Pſ. 118. 110.
g Pſ. 139. 6.
h Pſ. 35. 8.
i in Pſ. 123.
k Pro. c. 17.
l hom. 15. ad popu.
m Pſ. 24. 15.
n hom. 6. in 2. ad Tim.
o Pſ. 24. 15.
p 2. Cor. 2. 11.
q Eccl. 9. 20.
r hom. 15. ad popu.
ſ in Pſ. 118. ſer. m. 14.
t Pſ. 102. 5.
Qualitates venatoris.

Ars, cornu, virus, equus, arcus, pallida veſtis,
Decipula, laqueus, retia, tela, canes.

Extat & Grævei eadem de re ſermo *u*: & nos hinc inde nonnulla diximus quæ pertinent eodem. Jacob. Naclantus *x* annotat diabolum ſub tyrannis uſum venando canibus; ſub hæreticis reti; laqueo quoties illicit concupiſcentia carnis, & occulorũ, atque ſuperbia vitæ *y*; prima capi nos veluti per pedes, ſecunda per manus, tertia per caput.

u ſerm. 95.
Annotatio Naclanti.
x lect. 4.
y 1. Jo. 2. 16.
Lectionis ratio, & explanatio textus.

Et à verbo aſpero.] Hier. omiſſa conjunctione quæ Hebr. deeſt, *de morte inſidiarum*. Alii, *à peſte pravitatum* ſeu *confractionum*, ſeu *fallaciarum*, vel *ab excidio exitiorum*, ſeu *exitiali*: vel *à peſte peſſima*, ſeu *qualibet peſtilente*. Chaldaicè *de motu atque tumultu, aut inſidiis*. Symmach. λόγον ταραχώδη dixit λόγον ἐπηρείας *verbum & ſermonem, violenti inſultus, contumeliæ, injuriæ*; quia perturbant animam contumeliæ, inquit Euthym. Nicephor. Baſilius, Theodoretus: duoque ultimi exemplum aſſignant in Joſepho, & Suſanna, quos Deus liberavit à calumniatoribus. Aquila interpretatur λόγον ἐπιβουλῆς *inſidioſum*. Apollinarius explicat *verbum quum tumultu prolatum quo timor incutiatur*.

μύθου τ' ἀςαθέος ταραχῆς περιπεπτῶτος
Et à verbo inſtabilis tumultus trepido.

Ambroſius *z* Symmachum interpretatur, ut ſit λόγος ἐπηρείας *verbum irritationis*: & meminit alios interpretari, *perturbationis*. Simul docet quod laqueus adverſarii eſt *ſermo noſter*; nec ipſe minus adverſarius eſt nobis: quoniam loquimur plerumque quod excipiat inimicus, & quaſi noſtro gladio nos vulneret: explorans noſtra arma, & acuens ſua tela: ut ſi emiſerimus verbum indecorum, laqueum ſuum ſtringat. Hier. *a* exponit *verbum aſperum* idem eſſe quod *turbulentum*, nempè juxtà vim Græci vocabuli ταραχῶδες, proprieque hæreticorum ſignificare *doctrinam*. Eædem litteræ דבר quum punctis iſtis דָבָר *davar*, *verbum* ſignificant, quum aliis דֶבֶר *dever*, *peſtem* ſeu *mortem*. Primo modo legerunt LXX. Aliud nomen הוות in plurali, valet *contritiones pravitates, infortunia, inſidias, qualibet mala, iniquitates*. Sic laqueus priore membro erit *tentatio* ſeu *tribulatio* per facta; *verbum aſperum*, per verba. Aſpera verba proferentes, & convitia, atque calumnias, rectè juxta vim phraſis Hebrææ, ut nunc eſt, peſtes, ac labes exitiales nominantur; ſicut Pſ. primo *cathedra peſtilentia* dicitur Hebr. *illuſorum & irriſorum*. Gregorius *b* liberari nos à verbo aſpero docet, quando irriſionum probra, deſpiciendo ſuperamus, & irriſiones detrahentium calcamus, quæ bonis noſtris itineribus adverſantur: ſicut *liberari de laqueo venantium*, quia venantes nihil aliud quam carnes quærunt, quãdo inſidias carnalium vincimus. Hoc

z in Pſ. c. 9.
a in Eſa. c. 29.
b 6. Mor. c. 15. vel 19.
Expoſitio Gregorii.

A Auguſtinus accipit de improperiis, quæ fiunt per Paganos Chriſtianis; vel per malos Chriſtianos bonis, & juſtis, quod bene exaggerat, proponens exemplum Chriſti, qui audivit, *dæmonium habes*, & alia ejuſmodi convitia. Plenæ ſunt noſtrorum Apologiæ criminibus, & injuriis, quę olim in Chriſtianos à Paganis & Judæis congregabantur, extantque tùm in hiſtoriis Eccleſiaſticis, tùm in ordinum Religioſos, & pios maledicta. Fiunt tales homines in Satan, ut David appellavit Abiſai, quum ipſum provocabat ad vindictam Semei *c*: & Chriſtus eodem aſpero vocabulo nominavit Petrum, comminans ei quod impedire niteretur ab ipſo, Crucem ut rem indignam *d*. Redimi flagitabat David à calumniis hominum, ut cuſtodiret Dei mandata *e*, quia, ut ait Hilarius, domeſticæ præſertim calumniæ, ſcandala graviſſimum ſolent fidei excidium afferre. Caſſiod. explicat de verbo quod contra divinas regulas, tamquam lætiferum poculum propinatur. Bruno Carthuſianus de occulta ſuggeſtione; Hugo, de convitiis Judæorum contra Chriſtum: Bernardus *f* de iiſdem Judæis, dicentibus, *tolle, tolle, Crucifige eum*: quod Chriſtus verbum B ſuſtinuerit, ut nos liberaret à *verbo aſpero* gehennæ, *affer, affer, percute, dilacera, cito interfice, velociter ſpolia detrahe; tollatur impius ne videat gloriam Dei*. Confirmat exemplo venatorum, exultantium capta beſtia, & clamantium *tolle, tolle, infige verubus, infer prunis, & male bullientibus impone lebetibus*. Amplificari poteſt omnis hæc proſopæia etiam priuſquam capiatur beſtia, dum ſe venatores comparant, provocantque ad capiendum, & impetu facto vociferationibus nemora complentes, vel campos irruunt. Addit durum ſermonem, aſperrimumque illud Chriſti ad damnatos verbum *g*, *diſcedite maledicti in ignem æternum*: qui dum viverent, durum arbitrabantur ſermonem de pœnitentia. Nam quibus nunc ductus non eſt, *ab auditione mala non timebit* h. Indicat, quem credunt eſſe Hier. *verbum aſperum eſſe*, ſi quibuſdam fluctibus concutimur. Durus carnifex, tormentumque aſperum, *conſcientia mala*; ſingulare neficium, quum auditui pœnitentis datur gaudium & lætitia *i*: diciturque illi *k*, *ſalus tua ego ſum*; *remittuntur tibi peccata tua, vade in pace* l. Liberatum *de laqueo venantium*, hoc eſt, de peccato, liberat Deus, de verbo C aſpero ſententiæ pronunciatæ contra peccatores.

Auguſtinus hunc locũ accipit de improperiis paganorum in Chriſtianos.
c 2. Reg. 17. 18.
d Mat. 16. 23. 33. Marc. 8. 33.
e Pſalm. 118. 134.
Explicationes Caſſiodori, Brunonis Carthuſiani, Hugonis, Bernardi.
f ſerm. 3.
Bernardus ſuam explicationem exemplo venatorum confirmat.
g Matt. 25. 41.
h Pſ. 111. 7.
i Pſ. 50. 10.
k Pſ. 68. 30.
l Luc. 7. 50.

Verſ. 4.) Scapulis ſuis obumbrabit tibi, & ſub pœnnis ejus ſperabis.

PRonomen ſecundæ perſonæ, ac verbum, ſicut & alia ſimilia, uſque ad verſum octavum, favent lectioni præcedentis verſus, quæ pronomen exprimit ejuſdem perſonæ, *liberavit te, &c.* Sed perſonarum facilis mutatio fit. Quare, retento pronomine primæ perſonæ in priore verſu, ſenſus eſſet: ò tu quiſquis ea dixiſti quæ ſunt hactenus dicta, certus eſto, quod ſicut ea promiſiſti tibi, evenient tibi. Etenim Deus, à quo te adjuvari, protegi, ſuſcipi gloriaris, in eoque refugium tuum ac ſpem eſſe, ita ut à periculis tum factorum, tum verborum liberet te, teipſum pullum gallina expanſis cooperiet potentiæ, & providentiæ ſuæ alis, tuque ſub hac protectione tutus & ſecurus, in ſpe bona deges. Alluſio videtur ad Moyſis Canticum *m*; *Expandit alas ſuas, & aſſumſit eum, atque portavit in humeris ſuis.* Baſilius, Theodoret. Euthym. Niceph. ductam volunt ſi-D militudinem ἀπὸ τοῦ προμάχου *à propugnatore*, ſeu qui primus in bello, prælio, acie, & pugna conſiſtit, & ſcapulis, quæ ſunt retro contegit. Obſtat nonnihil proprietas dictionis Hebrææ, de qua paullò poſt, & quia verſu ſequente comparatio alia ponitur ex Armigero, qui ſcuto prætento alium protegit. Unde aliàs docui honoratiorem locum habitum ad ſiniſtram quatenus qui ad dexterum latus ſtabat, latronis, & protegentis fungebatur officio. Vulgo quoque dicitur, *far ſpalla*. Hoc eſt *obumbrare ſuper caput in die belli* n, non tantùm à ſagittis, & gladiis, ſed à ſolaris etiam impetus moleſtia, inquit Euthym. *o*. Creditus Hieron. applicat ad Chriſtum exaltandum in Cruce, manibuſque homines protecturum, ad quas reſpicientes ſi à ſerpente morſi ſint, ſanentur *p*. Huc facere poſſet viſus Franciſco Crucifixus cum aliis: & diſputari de ſatisfactione Chriſti gravique pondere peccatorum noſtrorum, quòd ſcapulis & humeris portavit, & luit. Arnobius ait pennas eſſe Angelos Cuſtodes: Caſſiod. ſcapulas operationes mirabiliũ, quibus velut humeris virtus divina monſtretur: pennas monita Prophetar. (adde aliorum divinorum ſcriptorum) quæ ſi pura mente recipiantur, fideles animas ad cœlos uſque perducant. Haimo in ſcapulis at-

Lectionis ratio.
Senſus loci.
m Deut. 32. 11.
Honoratior habitus eſt locus ad ſiniſtrã quã ad dextram
n Pſ. 139. 8.
o ibid.
Variorum explanationes.
p num. 21.

tendit

tendit potentiam Dei, quia in alis avis hæc pars fortior eſt: in alis miſericordiam, vel præcepta, quibus in cœlum ſubvehimur: Bernardus *a* conſiderat abſconſionem meritorum in hac vita ad humilitatis cuſtodiam, quod maximè fieri dicit in clauſtris, ubi piè vivens plus attendit quę deſunt ſibi, quam quæ obtinuiſſe videtur, & *oblitus quæ retroſunt, extendit ſe ad anteriora* b: item protectionem divinam, obumbrationemve ſuper caput in die belli, tamquã adverſus incurſum accipit ꝛs, & fomentum caloris materni, ne foris vagantes moriamur, refrigeſcente charitate, *Sic ferebatur initio ſpiritus Domini ſuper aquas* c, Hebraicè *incubabat & fovebat more volucris & gallinæ*.

a ſerm. 4.
b Phil. 3. 13.
c Gen. 1. 2.

Scapulis ſuis obumbrabit tibi.) Hier. & Arnob. & Gallic. Pſalt. Fabri, præterea Gregor. *d* addunt præpoſitionem, *in ſcapulis, &c.* quæ etiam extat in textu Hebræo, Græco, Chald. & in hoc vocatur *umbram majeſtatis*. Auguſt. legit, *inter ſcapulos, &c.* Sunt τὰ μετάφρενα τόπος ait Græc. anonymus, ἐν ᾧ πτέρυγες κρατοῦνται τὸ μεταξὺ τῶν ὤμων *locus in quo pennæ tenentur, quod interjectus eſt humeris*. Latius nomen patet; nec minùs de aliis, quam de avibus uſurpatur, quamvis haud ita præcisè conſtet quæ pars ſit B in dorſo. Interſcapilium quoque Medici Latini uſurpant, ſive partem dorſi ad ſeptum tranſverſum ſitam, ſive mediam inter dorſum lumboſque, qua renes adjacent, &c. Hebræa vox אבר *ever pennam & alam* ſignificat; *poſteriora dorſi* redditur in plurali Pſalm. 67. *e* Trita *ala militaris* apud Latinos acceptio: neſcio an æque apud Græcos; apud Heb. nulla, quod equidem viderim. Quam prius attuli cauſſam, cur minus placeret Duci ſimilitudinem hoc loco, ut Græci ſentiebant ἀπὸ τοῦ προμάχου, *ab eo qui ſtat, pugnatque primus in acie*, & ut diverſæ ſint ſimilitudines à venatione, ab ave rapaci, & ſequenti verſu à prælio. Averſis ſcapulis humeriſve protegens Deus & Chriſtus innuere poteſt, præter ea, quæ dicta ſunt, tùm in hac vita videri tantùm poſſe poſteriora Dei, ſicut Agar *f*, & Moyſem *g* legimus vidiſſe: tùm exempla præcedentis nos Dei, Chriſtique qui præcipit etiam ut ſublata Cruce ipſum ſequeremur præeuntem *h*: ſequi ac imitari debere. Exaggerat optimè Auguſt. hoc & aliis locis *i*, comparationem ex Gallina pullos fovente, ac defendente, quam Chriſtus ipſe uſurpavit. Noſque non-C nihil aliàs de eadem diximus: ut & de figurata oratione, ſecundùm quam Deo humana, & aliorum animalium membra tribuuntur, quæ ipſi propriè ineſſe hæretici Anthropomorphitæ, & ſimpliciores ac rudiores alioqui pii & Religioſi exiſtimaverunt. Lege Caſſianum *k*, & Gregorium *l*, formulas etiam Eucherii & Auguſt. alteriuſve tractatum de eſſentia deitatis. Gregorius autem refellens Anthropomorphitas, rationem reddit iſtius formulæ, quod ſicut in ſcapulis onera portamus, ita quòd nos Deus tolleret, atque eo ipſo quo tolerat, ſervet, obũbrare nobis in ſcapulis dici: ac ſi diceret peccatori homini, & poſt peccatum veniam deprecanti; ea pietate Dominus te protegit, qua te pietate toleravit. Obumbrat enim in ſcapulis ſuis, quia dum portat, defendit. Qui advocare voluerit ſimilitudinem ex aquila, aliiſve volucribus, & alis earum non incommodè id faciat. Nobis aliò evolandum.

Ratio lectionis.
d 32. Mor. c. 4. vel 6.
e verſ. 14.
f Gen. 16. 13.
g Exo. 33. 23.
h Mat. 16. 24.
Exaggerat Auguſtinus hoc loco comparationem ex Gallina pullos fovente.
i in Pſ. 58. 1. quæſt. Ev. c. 36. ſer. 59. de verb. Dom. c. 9.
k Coll. 10. c. 3. & ſeq.
l 32. Mor. c. 4.

Et ſub pennis ejus ſperabis.) Hier. *ſub alis*, Chald. *ſub umbra gloriæ ejus ſecurus conſiſtes*. Pro brachiis & manibus alæ quandoque ſumuntur, ut ex Pſ. 62. m *in velamento alarum tuarum ſperabunt*, & in 7. n *ſi eſt iniquitas in manibus meis*, Hebraicè *in alis*. Huc revocari poteſt Malach. *o* locus, *ſanitas in pennis ejus*; quod ad radios ſolares pertinet, quibus quodammodo volat per orbem, & Dei, Chriſtique providentiæ convenit, & brachiis in Cruce expanſis. Suiſmet portat nos Chriſtus pennis, ita ut citò, & expeditè volemus, & onus legis leve *p* ducamus; ſententiam lib. 1. Paralip. *q*; *Quumque adjuviſſet Deus Levitas, qui portabant arcam fœderis Domini, immolabantur ſeptem tauri, & ſeptem arietes*, explicant Hebr. quorum Lyranus *r* meminit nec refellit: ita quòd arca portabat ſeipſam, ideſt, divina virtute ſic portabatur, ut portantes Levitæ nullum pondus ſentirent, quum eſſet ex ligno ſolidiſſimo, & veſtita laminis, alioque inſtrumento conſtaret, pro illo autem miraculo ab iis fieret ea oblatio. Id meritò quidem refutat Abulenſis *ſ*, & illud aliud figmentum, quod in tranſitu Jordanis volavit arca ſuper aquas, & ipſiſmet Sacerdotes, qui portare volebant, portavit. Sed hinc licèt utcumque argumentari, quanto veriùs lex ipſa Evangelica nobis alas addat, quamvis requirat veluti Cherub, Ezechielis *t* ſub alis manus, ideſt, coope-

Ratio lectionis.
m verſ. 8.
n verſ. 4.
o c. 4. 2.
p Mat. 11. 36.
q 1. 15. 26.
r ibid.
Explicationem Hebr. refutat Abulenſis.
ſ ib. q. 32.
t c. 1. 23. 24.

A rationem noſtram, & cum contemplatione, actionem. Adjumentum autem Dei in arca portanda fuiſſe dicit, quod ſineret Deus liberè portari, nec ullum inferret nocumentum, ſicut accidit quum prima vice portaretur, & eam tangens Oza mortuus *u* eſt. Denique oſtendit non fuiſſe arcam per ſe magni oneris, & ponderis.

u 2. Reg. 6. 7.

Verſ. 5.) Scuto circumdabit te veritas ejus, non timebis à timore nocturno.

Verſ. 6.) A ſagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incurſu, & dæmonio meridiano.

ALia ſimilitudine ſcuti vel militis alium ſcuto undique circumdantis, munientis, protegentis, Dei cura, protectionemque demonſtrat erga illum qui ſperet in ipſum. Pro ſcuto autem ait eſſe veritatem ſeu veracitatem, quæ ſperantem numquam fallat. Unde fiat, ut in ille nihil eorum timeat, quæ noctu timorem poſſunt incutere: non jactam de die ſagittam: non quemvis, qui in tenebris occultaque & callidè negotium exhibere ſtu-B deat; non dæmonem ipſum, dæmonive ſimilem quemlibet adverſarium, qui vim clara luce conetur inferre: Denique ſecurum fore ſignificat ab omni malo, tùm occulto, tùm aperto, quod inimicus intentare poſſit ſive homo, ſive etiam dæmon, tum quòd humano conſilio prævideri caverique poſſit, tùm quod non poſſit, tùm quod veluti caſu contingat, tùm quod ſtudio fraudeque aliena. Sanctus Franciſcus in expoſitione orationis Dominicæ ait, quum oramus *non induci in tentationem*, petere ne in occultam, ſive manifeſtam, ne in ſubitam, vel importunam. Multis modis declarantur hæ tentationes ac tribulationes, quos poſtea ſeorſim attingemus. Sed conveniunt in hoc omnes, quod partim occultæ ſint, partim apertæ. Primum verò membrum comprehendat leviores, citoque tranſeuntes; alterum magis graves & diuturnas. Allegoriam de Chriſto, qui veritas eſt *x*, orta de terra *y*; ſeu de ipſius Incarnatione, tradit Hugo. Tropologiam aſſignat Bernardus *z* de timore moleſtiarum corporis; de ſagitta volante in die, propter vanam gloriam; de negotio perambulante in tenebris, ob ambitionem, C de dæmonio meridiano, ut eſt iniquitas ſub imagine virtutum palliata. Verùm, ut monui, magis diſtinctè de his diſſeri debet. Tranſcribunt Bernardum Hugo, & Aug. præterea Joannes Vitalis in ſpeculo verbo Religio, & Tentatio. Quidam *a* referunt narrare Caſſianum veterum anachoretarum interpretationem, ut liber à timore nocturno ſit, quando *b* Michol Davidem noctu liberavit ne comprehenderetur à Saulis militibus: à ſagitta volante in die, quum evaſit lanceæ ictum, quam in eum Saul vibraverat *c*: à negotio perambulante in tenebris, quum perniciosa conſilia Achitophel, Doeg & ſimilium eluſit: à demonio meridiano, quando meridie concupit Bethſabea à quo poſtea peccato mundatus eſt. Sed Caſſiani locum adhuc non reperi.

Senſus loci.
Allegoria.
x Joan. 14. 6.
y Pſ. 84. 12.
Tropologia.
z ſerm. 6.
a Marzar. in Pſ. 50. diſcut. 3. lit.
b 1. Reg. 19. 12. 13.
c c. 18. 10.

Scuto circumdabit te veritas ejus.] Hæc priori verſui nectuntur à multis, ob ſimilitudinem protectionis cum *ſcapulis & pennis*. Hier. *ſcutum & protectio veritas ejus*. Alii, *ſcuto & protectione, veritate ſua*, nempe *proteget*, vel *veritas, & fides ejus clypeus, & umbo tuus erit*, ideſt, nullum ſcutum, clypeus, umbo præſtare cuiquam hoc poterit, D quod ipſe ſua fideli cura præſtabit. Hebr. צנה וסחרה אמתו *tſinnach veſochera amittho*. Primum nomen jam occurrit Pſ. 5. *d* quod Hebr. putant ſignificare majorem clypeum, qui totum ferè hominem tegat, cingat, velutique coronet, ut eſt in dicto Pſ. *Parmam* Latini quoque nominant, magnitudine, & rotunda figura ſecuritati magis idoneam: de qua re Turnebus *e*, & Manutius *f*. Secundò volunt denotari ſcutum rotundum vulgò *rotella*. Fortaſſis LXX. legerunt יסחרה *iſcorah*, cum *he* paragogico, vel יסחרה *Jeſocherah*, ita ut non ſit nomen, ſed verbum ſignificans *circuire & circumdare*. Eodem Pſ. nonnulla de ſcuto dicta faciunt ad rem præſentem. *Circumdatione veritatis inſtar ſcuti*, Bernardus *g* innuere ait, nos tentationibus circumdatos eſſe, quibus nos *fidelis Deus non patiatur tentari ſupra id quod poſſumus* h, ſed gratia ſua nos adjuvet, ac protegat; & ad ſimilitudinem ſcuti, quod in parte ſuperiore amplum latumque, ut caput & humeros cuſtodiat, in inferiore ſtrictius eſt, aut minus eſt, & quia graciliores tibiæ ſunt, nec adeò facile, vel periculosè vulnerantur, faciat ut circa carnem minùs ſolliciti ſimus, circa ſpiritum amplius, latius, abundantius occupemur. Tali forma, hoc eſt ſcuti, cor humanum eſt.

Ratio electionis variæ.
d verſ. 13.
e l. 11. c. 27.
f 3. de quæſit. per Epiſt. 9. 6.
g ſerm. 5.
h 1. Cor. 10. 13.
Cordis humani forma ſcuti figuræ comparatur.

Latum

Latum ſupernè, ex inferiore parte anguſtum, ut quum dilatatione ad ſuperiora, cœleſtia, divina, ſpiritualia tendamus. *Vita noſtra eſt militia* *, & *univerſa vanitas omnis homo vivens* *, opus idcircò eſt veritatis circumdantis ſcuto, adverſus antagoniſtam *mendacii patrem* a, qui mendacio primo fefellit parentes, quemadmodum & ipſe *in veritate non ſteterat* b, læſeratque peculiari quadam ratione perſonam ſecundam, cui veritas attribuitur, & quam idcircò ut propriam vindicaret injuriam decuit incarnari & manifeſtari *plenum gratia & veritatis* c, atque *teſtimonium perhiberi veritati* d. Ipſe ait Chryſoſt. e protegit & circumdat, ut undique nos paratos inveniat & clauſos, ut omnes aditus ſenſus noſtri ſcuto veritatis tegantur. Qui *diligunt vanitatem, gravi corde ſunt* f; deorſum converſa cordis ampliore parte, *ponendo mendacium ſpem ſuam, mendacioque protecti* g. Scuto iſto veritatis ſcripturarum retudit Chriſtus tela tentatoris h; & convincebat Judæos vi veritatis; quam quum ipſis diceret, credere deberent i. Hoc fidei ſcuto *omnia tela nequiſſimi ignea poſſumus extinguere* k. *Chriſtus veritas eſt* l, & *in circuitu ejus illa eſt* m: *Induere Chriſtum* n ut circumderis ſcuto veritatis: ſpera in eo *ut miſericordia illius circumdet* o *te, coronetque te miſericordia & miſerationibus* p *qui eſt in circuitu populi ſui* q continentis ſe intra circumferentiam ſphæramque divinæ providentiæ, & charitatis. Qui prætulit veritatem Regi, mulieri, vino, laudem ac præmium retulit; & populi ſui liberationem impetravit r; quoniam verè liberi, quos liberat veritas ſ: *Refulgente Sole in clypeum aureum* veritatis, *reſplendent montes ſicut lampades ignis* t, & inimicorum oculos percellit. *Omnis* u *ſermo Dei ignitis clypeus eſt ſperantibus in ſe.* Veritas quandoque quum juſtitia confunditur, & æquitate: *ſcutum autem inexpugnabile æquitas eſt* x. Oratio præterea ſcutum eſt y; nempè cultus Dei verus, qui tales, quærit, qui *in ſpiritu, & veritate adorent eum* z; bona item voluntas a prodiens in opus, unde reddimur tuti ac ſecuri. Ex turre & collo ſponſæ, ideſt, charitatis, *clypeis mille pendent* b, hoc eſt, opera bona, in quæ tamquam ex collo vis dimanat & forma meriti, velut ſpiritus vitalis. Hæc fuit Moyſis poſtrema oratio c: *beatus es tu Iſrael, quis ſimilis tui popule, qui ſalvaris in Domino: ſcutum auxilii tui, & gladius gloriæ tuæ; negabunt te inimici tui, & tu eorum colla calcabis.* Habent, & hi, ſicut Leviathan, *ſcuta fuſilia, compactique ſunt ſquamis ſe prementibus* d, quoniam ut ait Gregorius e, per obſtinationem duri ſunt, nec ulla veritatis ſagitta penetrantur, ſcuto ſuperbæ defenſionis eam excipiendo: & *ſcutum cordis accipiunt laborem Domini* f, paſſionem illius deſpiciendo, tandem Dei *veritatem in injuſtitia detinendo* g. Qui continentur intra *civitatem veritatis* & pertinent ad Eccleſiam, quæ *columna eſt ac firmamentum veritatis* i; ſpiritu veritatis agi, regique debent k. Melior hìc Myrtili clypeo fortiſſimi, ac ſtrenuiſſimi militis, qui eo armorum genere pugnare ſolitus, eodem ſubmerſa Navi innixus, in tutum portum delatus eſt. De illo ſcuto ſic Julius Leonides.

* Job. 7. 1. * Pſ. 38. 6. a Joan. 8. 44. b ibid. c Joa. 1. 14. d Joa. 18. 37. e in hom. in Joan. f Pſ. 4. 5. g Eſa. 28. 15. h Matth. 4. 4. 7. i Joa. 8. 45. k Eph. 6. 16. l Joan. 14. 6. m Pſ. 90. 7. n Rom. 13. 14. o Pſ. 31. 10. p Pſ. 102. 4. q Pſ. 124. 2. r 3. Eſd. 3. 4. ſ Joan. 8. 32. t Mach. 6. 29. u Pro. 30. 5. x Sap. 5. 20. y c. 18. 21. z Joan. 4. 24. a Pſ. 53. 13. b Cant. 4. 4. c Deute. 33. 29. d Job. 41. 6. e 33. Mor. c. 24. vel 30. f Thre. 3. 65. g Rom. 1. 18. h Zach. 8. 3. i 1. Tim. 3. 15. k Joa. 14. 17. Myrtili clypeus.

> εἰν ἑνὶ κινδύνους ἔφυγον δύο Μύρτιλος ὅπλῳ
> τὸν μὲν δηϊόωσας, τὸν δ᾽ ἐσπινηξάμενος·
> ἀργεστὴς ὅτ᾽ ἔδυσε νεὼς τρόπιν, ἀσπίδα δ᾽ ἔσχον
> σωθεὶς κινδυνέντων ὕδασι καὶ πολέμῳ.

Unis pericula duo effugi (ego) Myrtilus armis,
Unum quidem fortiſſime dimicando, alterum vero natando
Argeſtes (ventus) quando ſubjit navis carinam ſcutum habui.
Servatus deſtinatum, aquis, & pugna.

Carmine Latino Alciatus l reddidit, ad hunc modum

Bina pericla unis effugi ſedulus [Myrtilus] armis
Cum premererque ſolo, cum premererque ſalo,
Incolumem ex acie clypeus præſtitit: idem
Naufragum apprehenſus littera ad uſque tulit.

l Embl. 161.

Alias translationes ponit Claudius Minos m. Nonnihil affinitatis habet militare ſtratagema, ut ſcutis compreſſis excitaretur veluti teſtudo, ad fortiter reſiſtendum, ita ut per eam ingredi carri poſſent. Aponius n præ entem Pſal. locum interpretatur, ut Chriſtus, qui veritas eſt, ſcuto ſuæ defenſionis per Crucem circumdet: quæ vice ſit mille clypeorum, per quam armaturam totus mundus redemtus ſit, cum qua martyres expugnaverint Reges, Principes, dæmonum legiones. Rectè ſic martyres expugnaviſſe, dicuntur, quia id patiendo fecerunt, ſcuto autem defendimus nos potius, quam offendimus, dumque ſcutum ictus excupiendo prohibet à nobis, patitur quodammodo ne patiamur; quod eſt paſſam carnem, nec martyrum anima periclitaretur. Etſi non me latet genus fuiſſe clypei haſtati, qui umbonem haberet cum cuſpide, ut vehementiores avertere hoſtium ictus poſſet, eoſque impellere, atque ſternere. Arnobius corpori Chriſti, & ſanguini, præterea chriſmati rationem ſcuti tribuit, eoque non tum defendi, tum coronari.

m ibid. n l. 6. in Can. Expoſitiones myſticæ. Scutu magis defendit quā offendit.

Non timebis à timore nocturno.) Trita phraſis *timere à timore*, vel *timore*, vel *timorem*, pro re timenda & formidanda, aut ut ſignificetur vehementia timoris. Chald. *à timore dæmonium, qui ambulant in nocte*, ſic timor noctis deſignaret dæmonas. Quod minus mirum ducet, qui abſolutè poſitum *timoris* nomen meminerit pro *Deo* in Geneſ. o & opinionem fuiſſe, quod *Primus in orbe timor Deos fecit*, ac θεὸν dictum, quaſi ἀπὸ τοῦ δέους *à timore*, ut alias monuimus. Dixi paullò ante Bern. exponere *timorem nocturnum*, quum quis veretur moleſtias corporis, & hoc timore à Dei retardatur ſervitute; nam nox tribulationem deſignat: indicat quoque ignorantiam, & *ſcuto veritatis* deſtitutos eſſe, qui eo timore corripiantur, & qui *accedentes ad ſervitutem Dei non ſtant in timore* p; ideſt, non ſunt conſtantes, ipſummet *timorem non timentes* q. Bene dicitur, ait Bernard. non timendum à timore nocturno, & non dicitur à nocte, quia non ipſa afflictio tentatio eſt, ſed magis timor ipſius. Huc ſpectat quem Aug. nominat *timorem perſecutionis ex ignorantia*, & quum quis cedit, ac negat, & quas appellat Chryſoſt. r damnificationes, detractiones, vituperationes. Secundò qui dicitur Hier. & Caſſiod. explicant de errore, vel hæreſi, non timere autem, qui habet *ſcutum veritatis*, qui ſcilicèt retinet fidem, quam non amittit, niſi contumax, & ſuo malens, quam Eccleſiæ ſtare judicio. Tertio Valentia in hoc, & ſequentibus, agnoſcit quoſdam, quaſi gradus peccati, ut *timor nocturnus* ſit cogitatio mala: *negotium perambulans in tenebris*, quaſique in crepuſculo propoſitum malum: *ſagitta volans per diem*, actus ipſo: *incurſus* ſeu *ruina cum dæmonio meridiano*, animi obſtinatio, ut jam lucem palàm peccare non pudeat, nec famæ timeatur jactura. Aliter diſtinguit, repetendo *laqueum venantium*, & *verbum aſperum*, pro quovis peccato, & perſecutione? ut ſit *nocturnus timor* peccatum ex ignorantia, *ſagitta per diem volans*, luxuria: *negotium perambulans in tenebris avaritia* (Pluto enim inferni habitus Deus) *dæmonium meridianum ſuperbia*, qua videri vult ſuperbus ab omnibus. Per hæc etiam omnia Chryſoſt. ſ dicit iniquitatem deſignari. Quarto *timor nocturnus*, una quom *negotio perambulante in tenebris*, ut Euthym. docet, indicat, fures, incendiarios, inſidiatores, qui tali potiſſimum tempore graſſantur, & incautos adoriuntur. Quinto Rickelius, Eugubinus, Genebrard. R. Aben-Ezra. R. Kimhi intelligũt de timore, quo ſolent aliqui nocturno tempore concuti ſive naturali imbecillitate propriæ imaginationis; ſive ſomniorum triſtium ac turpium etiam objectu, ſive terriculamentis de induſtria excitatis. Vocantur hæc *phantaſmata terricula, terriculamenta, lemures: empulſa ſpecies; umbra, larva, ſpectra, manes, ſimulachra, dæmones nocturni* t. Ipſamet nox, ac tenebræ horribiles ſunt prætertim iter agentibus. Unde u ille

o Gen. 31. 42. Bernardi expoſitio. p Eccl. 2. 1. q Marc. 4. 41. Cur timendum dici. tur à timore nocturno, & non à nocte. r hom. in Pſ. 90. Quoſdam gradus peccati hic agnoſcit Valentia. Altera diſtinctio ejuſdem Valentiæ. ſ in Pſ. 118. Timor nocturnus & negotium in tenebris perambulans indicant fures. t Caſſ. Coll. 7. c. 32. u Vale Flac. lib. 2.

Ac velut ignota captus regione viarum
Noctivagum qui carpit iter, non aure quieſcit,
Non oculis, noctiſque metu niger auget utrumque
Campus, & occurrens umbris majoribus arbor.

Et alius x,

—— ſylviſque per avia caſis
Ablati, furtim multo cum vulnere ſolos
Per noctem metantur agros, ſonus omnis, & aura
Exterrent, pennaque levi commota volucris.

x Silius Italicus.

Job y facit mentionem terroris, per ſomnia, & horroris, per viſiones. Exiſtimarunt etiam diſcipuli Chriſti ipſo noctu in mari ambulante, phantaſma ſe videre z. In libro a Sapientiæ de horribilibus viſis in Ægyptios immiſſis diximus, quæ ibi perſonæ triſtes nominantur, & monſtra; præterea pavor, perturbatio, perculſio, ſubitaneus, & inſperatus timor, defectus, &c. Armat nos Deus gladiis, & *ad bella doctiſſimos*, reddit, vultque, ut *uniuſcujuſque enſis ſuper fœmur ſit propter timores nocturnos* b, quos Paraphraſt. *nocivos* vocat *ſpiritus, & dæmonas nocte ambulantes*; & ut non triſtes incedamus quum affligit nos inimicus nocturnus, *lucem emitti* petamus, *& veritatem, quæ deducant, & adducant* c, quoniam *ſi Dominus illuminatio noſtra fuerit & ſalus, nullum timebimus* d. Idcircò dicebamus initio, hunc Pſ. tempore Completorii frequentari adverſus nocturna pericula, & terricula, quando etiam flagitat Eccleſiæ *hoſtem comprimi, procul recedere ſomnia, & noctum phantaſmata*, item *ne gravis ſomnus irruat, nec hoſtis nos ſurripiat, nec caro illi conſentiens nos Deo reos ſtatuat*. Extat eadem de re Prudentii hymnus *.

y c. 7. 14. z Mat. 14. 26. a ca. 17. 3. & ſeq. b Cant. 3. 8. c Pſ. 42. 3. d Pſ. 26. 1.

* 1. καθημ.

Fac cum vocante ſomno
Caſtum petis cubile,
Frontem, locumque cordis
Crucis figura ſignet.

Subdit hujus conſignationis utilitatem, adverſus portenta ſomniorum & præſtigias. Deplorat in ſe Aug. a fœda ſomnia, & ſuper eadem re Nebridio reſpondet b. Spernenda ſunt, ſi præbita culpabiliter cauſſa non eſt. Audiendæ, ut admonet Hier. c, Prophet. voces, ſomniis non eſſe credendum, quia *nec adulterium ſomnii ducit ad Tartarum, nec martyrii ſomniata corona in cœlum levat*. Et de ſe tamen idẽ d ſcribit, quod ſomnians exiſtimabat intereſſe ſe choræis puellarum Romanarum, quum procul in mediis Ægypti ſolitudinibus æſtuaret. Reſponſum quoque legi Petro Cæleſtino valde ſuper hujuſmodi re anxio ne idcircò abſtineret à ſacrificio, quemadmodum beſtiæ inſidens homo, quæ ſunt hominis facere pergit, etiamſi illa naturæ neceſſitati ſatisfaciat. Clamemus ad Dominum e: *ubi es qui feciſti me, qui dediſti carmina in nocte?* Græcè φυλακὰς νυκτερινὰς *cuſtodias nocturnas*, ideſt, ut explicat Origenes, Angelor. excubias, adverſus belluas, latrones, hoſtes. Vigiliæ olim inſtitutæ in monimentum futuri ex improviſo judicii, nocturno tempore. Quo tempore Angelus percuſſit Ægyptios f: Gedeon terrefecit Madianitas g. Piorum ſæpe pia etiam ſomnia & quum *dormiunt, non timent: quieſcunt, & ſuavis eſt ſomnus eorum, nec pavent repentino terrore* h.

a 10. confeſſ. c. 30. Fœda ſomnia ſpernẽda, ſi culpabiliter præbita cauſſa non eſt. b Ep. 155. c 1. con Ruffinum. d Epiſt. 22. e Job. 35. 10. f Exo. 12. 23. Sap. 18. 5. g Jud. 7. 21. h Pr. 3. 24. 25.

A ſagitta volante in die.) Hier. Pſalter. Romanum, & vetus, Aug. etiam, & Caſſiod. *per diem*. Chald. *à ſagitta Angeli mortis, quam emittit interdiu*. Subitum, ſed apertum periculum ſignificatur, vel illata quoque martyribus cita mors, abſque diuturnitate tormentorum, ut Aug. placet, qui de his explicat *dæmonium meridianum*. Exemplo ſit Clemens Ancyranus cum Agathangelo, per totos viginti & octo tortus annos, de quo Niceph. i; ut Athanaſii omittam adeò longam perſecutionem, quia martyrio vitam non terminavit. Bernard. k vanam gloriam, vocat ſagittam leviter volantem, leviter penetrantem, ſed non leve infligentem vulnus, ſed citò interficientem, cui *ſcutum veritatis* opponi debeat tamquam contrarium tantæ vitæ: Satanam vidit Chriſtus *ſicut fulguream ſagittam de cœlo cadentem*. l Idem Pater, *in timore nocturno* notans perſecutiones, *in ſagitta volante* hæreticos notat inflatos ſpiritu carnis ſuæ; inanis, & volatilis gloriæ cupidos, volentes ſibi facere nomen: *in negotio per ambulante in tenebris*, malos Chriſtianos, quæ ſua ſunt quærentes etiam viros Eccleſiaſticos: *in dæmonio meridiano* Antichriſtum, transfigurantem ſe in Angelum lucis. Demta hac ultima tentati n, quam diabolus dedecere videbat Chriſtum, & illius perſpectam in aliis prudentiam, tres alias, quibus eum tentavit declaratis prius membris tribus applicat: *Timoris nocturni*, ut panes faceret: *Sagitta volantis*, ut ſeſe præcipitaret: *Negotii perambulantis in tenebris*, ut regna mundi appeteret. Gloſſa, & Ayguan. aliter interpretantur de Chriſto; nempè non *timuiſſe à timore nocturno*, quando ab adulatoribus laudabatur: *à ſagitta volante in die*, quando improperabant Crucifixo. Hugo non timuiſſe comprehenſores, quibus occurrit nocte Paſſionis: non *ſagittam voluntatem in die*, remotas damnationis cauſſas accerſentium facto mane: non *negotium perambulans in tenebris*, teſtum malitioſè ab excæcatis ſubornatorum, & conciliatæ inter Herodem, & Pilatum amicitiæ, ad quos ultro citroque miſſus eſt: non *incurſum & dæmonium meridianum*, prætextu ferventis erga legem animi clamantium ut crucifigeretur. *Sagittam volantem* Cajetanus refert, ad furioſum clamorem poſcentium, ut crucifigeretur Chriſtus, cum præcipiti expeditione Pilati. Secundùm Tropolog. Anonymus Græcus apud Agellium, *timorem* quidem *nocturnum* accipit pro peccatis, quæ per corporis voluptates admittuntur, & maxima ex parte de nocte fiunt; *Sagittam* verò *volantem in die*, pro criminibus cupiditatis, & avaritiæ, quibus diurnum tempus magis idoneum: *negotium perambulans in tenebris*, pro peccato per ignorantiam, & errorem: *dæmonium meridianum*, pro illo, quod eſt ex incuria, & negligentia: *incurſu*, ſeu *ſymtomate laborare*, cujus animus voluptati ſuccumbit. Minus placet ad litteram ſumere *timorem nocturnum* pro frigore, *ſagittam in die volantem* pro calore, tametſi gelidus dicatur timor tremorve; & Sol in æſtu radios ſeu ſagittas vibret. Et illud adhuc nimis anguſtum, omnia hic tempora innui; *timore nocturno* noctem, qua conſternamur ad res ſubitas improviſaſque: *ſagitta volante in die* Solis ortum & lucis: *negotio perambulante, in tenebris*, veſperam, quum jam terris caligo incubat: *incurſu & dæmonio meridiano*, ipſummet meridianum tempus. Non ſunt denique, vel deſcriptiones, vel nomina dæmonum, ſaltem omnia, quæ membris iſtis continentur, quaſi *dæmon*, ut ſagitta volare ſignificetur, *negotium* faceſſat, & moleſtiam veſperi: meridie vehementiſſimum inurat dolorem.

Clemens Ancyranus & Agathangel. per 28. annos tormenta ſuſtinuerunt. i l. 7. c. 14. k ſerm. 6. Expoſitiones myſticæ. l Luc. 10. 18. Tropologia

A negotio perambulante in tenebris.) Hier. *à peſte in tenebris ambulante*; Alii, *ab excidio*, vel *vaſtatione, quæ in caligine*, ſeu *in obſcuro ambulat graſſatur, invadit*. Chald. *à morte*, ſeu *mortalitate*. Eſt Hebr. nomen דבר *dever*, ſicut v. 3. ubi exponitur λόγος & *verbum*; Quia nemque quum aliis punctis lectum eſt דבר *davar*, & in regimine דבר *devar* ſignificans *verbum*, quod nomen *verbi* λόγου. דבר *davar* ſæpe ſumitur pro re, & nomen negotii idem valere poteſt, quod *rei*. Propterea ſicut ibi *verbum aſperum* accipi poſſet *pro re aſpera*, ita hìc *verbum* & *negotium perambulans in tenebris, in obſcuro in caligine* ſignificat quid ſimile *timori nocturno*, ideſt aliquid ultra timorem, & rem timendam, ſcilicet, quæ in facto ipſo, & reali, ut dicunt, nocumento conſiſtat. Aliqui putant nomen generale *rei* דבר *davar*, punctis, diſtinguendi, cauſſa, mutatis, ut ſit דבר *dever*, horrendæ peſtis plagæ ſignificandæ attributum, ſicut ſit apud Germanos. Itali etiam dicunt, addentes epithetum (mali) *mal negotio, mala facenda &c.* pro re qualibet mala. Latina quoque vox *negotii* uſurpatur, pro quovis opere, item pro labore, & moleſtia, ſimiles habet uſus πρᾶγμα, ita ut *per ambulans negotium in tenebris* ſit quod quis alteri per inſidias exhibet, quæ lis præterea intentata dici poteſt, & contentio, Græcè δίκη; quam LXX. reddiderunt in Oſea m ποῦ ἡ δίκη σου θάνατε, ubi eſt *mors, lis, cauſſa, contentio tua?* quod legimus. *Ero mors tua, ò mors*; & apud Paulum n; *ubi eſt mors victoria tua?* quaſi legiſſet interpres pro δίκη nomen νίκη, ut tamen in textu Græco Pauli ſit τὸ κέντρον *ſtimulus*; ſenſus tamen ſemper idem. *Ubi eſt mors νίκη, dica, cauſſave tua*, qua contendebas in judicio Dei contra homines, quaſi ſuperior? ubi ſententia, ut omnes morentur; ubi vis, ut omnes perderes? ubi pœna, qua cunctos mulctares? ubi νίκη *victoria*, quam reportaturam te credebas? ubi κέντρον *ſtimolus*, quod adverſarios urgebas, & configere volebas? Hebr. אהי דבריך *echidevarecha, ubi verba tua?* quid habes, quod objicias, aut in ſingulari ablato י *Jod, verbum tuum* aut ſi eſſet à דבר *dever, ubi eſt ò mors, mors, excidium, vaſtatio, peſtis, plaga tua?* Denique ſi prima vox אהי *ehi*, ſignificet non tantum, *ubi*, ſed *ero*; erit ſenſus, *ero mortes tuæ*, vel *mors tua*. Lege Riberam o. Dixi prius de myſticis ſenſibus, & quod attinet ad Chriſtum, Cajet. poſt Haymon. *peſtem ambulantem in obſcuro*, accipit de machinatione mortis in Concilio Pontificum, executioni mandata ſub prætextu læſæ majeſtatis. Hugo, ut antea retuli, de amicitia inter Pilatum & Herodem. Tropologicè Bernard. interpretatur ambitionem: Bruno Carthuſ. Hæreticor. fraudulentiam, & ſtudioſè elaboratam ſententiam: Hier. p ſagittam quidem per diem *volitare*, per Hæretic. in ſanctarum intelligentia ſcripturarum: *negotium vero in tenebris, & nocte per ambulare* per philoſoph. qui per obſcuritatem ſermonũ involvere cupiunt veritatem. Chryſoſt. contrahentium negotia cum mendacio, quam negotiationem David, quia neſciret, profitebamur *ſe introire velle in potentias Domini* q. Aug. diuturniores perſecutiones; Penultimo ſenſui benè convenit nomen πράγματος; dicebantur enim *pragmatici*, qui dicturis in foro argumenta de lege, ac jure ſubminiſtrabant r, nec malè quadrat in falſæ doctrinæ Auctores Hæreticos, philoſoph. alios. *Perambulandi* verbum, ſive ſimplex *ambulandi*, & *eundi* innuit rationem jaculi penetrantis, ut quum dicuntur *fulgura ire* ſ *ſagitta tranſire* t, & *ire* u: Armat nos cum Paulo x Hier. y adverſus hujuſmodi jacula, & ſagittas ardentes, *lorica juſtitiæ*; cui ſimile de quo prius actum eſt; *ſcutum veritatis*, quæ juſtitiam etiam non raro ſignificat.

m c. 13. 14. n 1. Co. 15. 5. o in Oſea c. 13. Senſus myſticus. p 2. cont. Pelag. q Pſ. 70. 16. r Cicer. l. de orat. & 2. ad Atti Ep. 20. Quint. l. 12. ſ Job. 38. 35. t Pſ. 76. 18. u Ab. 3. 11. x Eph. 6. 13. y ibidem.

Ab incurſu, & dæmonio meridiano.) Hier. *à morſu inſanientis meridie*, quo modo prius Aquila ἀπὸ δηγμοῦ δαιμονίζοντος μεσημβρίας. Symmac. autem vertit συγκύρημα δαιμονιῶδες *incurſum dæmoniacum*, Refert Richard. Cenomanus aliam lectionem Hier. *à morſu inſidiantis*. Alii, *à peſte, ſeu lue, exterminio, exitiali morbo, ægritudine repentina, noxa vaſtante meridie*, vel, ab inciſione, quæ diruet meridie, Chald. *à caterva dæmonum, qui graſſantur meridie, vel nocent*. In Pſalt. Romano, & vetere, & quo utitur Mediolanenſ. Eccleſia, apudque Aug. Arnob. Caſſiod. *à ruina*. Hebr.